

Edith Bruck szerint a muzulmán migránsok terjesztik az antiszemitizmust

Már nem pártolom a migránsok befogadását, mert minél többen érkeznek, annál több antiszemitizmust hoznak magukkal – hangoztatta Edith Bruck Olaszországban élő magyar származású holokauszt túlélő a LaPresse olasz hírügynökségnek.

A kilencvenkét éves író nő úgy nyilatkozott, a világon végigáramló antiszemitizmus a lehető legnagyobb mértékben elkerülhető.

„Nem jelent számomra azonban meglepetést, mivel az antiszemitizmus mindig is létezett, és soha nem lehet kiirtani. Nem félek, de sajnálom azt, ami történik” – jelentette ki. Drámainak és kétségbeesettnek nevezte a jelenlegi helyzetet, hangoztatva, hogy egész életét az antiszemitizmus elleni küzdelemnek szentelte. „Elkeserít, hogy az emberiség nem változik, és semmit nem tanul a múltból” – jelentette ki.

A Tiszakarácson született, a koncentrációs táborokat gyerekként túlélő Edith Bruck elmondta, demokratikusnak tartja magát és barátai körét, akikkel mindig is a menekültek és mindazok befogadása mellett foglalt állást, akik a tengeri átkelésben kockáztatták életüket.

„De mi lett ennek az eredménye Franciaországban? Nyolcmillió muzulmán: közöttük vannak sajnos, akik eltanulták az antiszemitizmust, és a falakra Dávid-csillagot rajzolnak” – hangoztatta Edith Bruck.

Hozzátette, a migrációt pártolóknak korábban az azt ellenző olasz jobboldali politikusokkal, Matteo Salvini-val és Giorgia Meloni-val „volt bajuk, de már mi is szemléletet váltottunk (...) Mindig is a migránsok befogadása mellett álltam ki, most viszont már nem így gondolom, mert minél többen érkeznek, annál több antiszemitizmust hoznak magukkal.”

Edith Bruck megjegyezte, egész életét az egyenlőségnek és a más vallások iránti tiszteletnek szentelte. „De ma már nem mondom, hogy engedjük be őket” – utalt a migránsokra.

Az izraeli-palesztin konfliktussal kapcsolatban azt mondta, a világ összes háborúját elítéli, de azt, ami most zajlik, barbárságnak tartja.

„Nincsenek szavak arra, amikor egy kisgyereket lefejeznek. A kibucokban történt mészárlás híre megfojtott, nem kaptam levegőt. Rögtön

az jutott eszembe, amikor Auschwitzban az egyik német egy véres gyermekfejet rugdosott játékból (...) ez terrorizmus, és nem akarom, hogy a világ bármelyik gyermekéhez hozzáérjenek, akármilyen vallású legyen is” – mondta Edith Bruck. (Sárközy Júlia/MTI)

Éles támadást intézett a szatmári rebbe a Neturé Karta ellen

A harmadik szatmári rebbe, Jekusiel Jehuda Teitelbaum éles támadást intézett, hogy felhívja a figyelmet a Neturé Karta szekta tagjaira, akik Izrael ellen tüntetnek az Egyesült Államokban.

„Sajnos látjuk, hogy milyen messzire mentek” – mondta a rebbe.

„Együtt járják a világot az arabokkal, azokkal, akik gyilkosságra buzdítanak, velük együtt járnak az utcákon úgy, hogy közben strájmelt viselnek és öltönyt hordanak. Együtt kiabálnak Izrael gyűlölőivel és a lélekgyilkosokkal. Az Ég nevének szörnyű meggyalázása, hogy a gyilkosokat erősítik a Tóra és az Örökkévaló nevében.”

A Neturé Karta egy szélsőségesen

anticionista csoport, tagjai az ultra-ortodox irányzat követőit gyűlölik, magyarázza a zsido.com. Izrael-ellenes tüntetések az elmúlt napokban még a szatmári rebbe haragját is kiváltották – aki a cionizmust ellenző chászidizmus követője.

Nem olyan régen a Neturé Karta tagjai magas rangú iráni tisztviselőkkel találkoztak. Januárban palesztin források arról számoltak be, hogy a szekta küldöttsége látogatást tett a dzsenini menekülttáborban. A jelentést kísérő dokumentációban a delegáció két tagja volt látható, amint meglátogatta Basszám al-Szaadinak, az Iszlám Dzsihád Izraelben fogva tartott vezetőjének az otthonát.

Kék-fehérbe festették a világ legnagyobb futóversenyét

A magyar holokauszt túlélő által alapított New York-i maratonon sokan izraeli zászlókkal és a Gázában fogva tartott túsok fotóival vettek részt futóként vagy szurkolóként az út szélén állva.

Az 52. alkalommal megrendezett New York City Marathon a világ legnagyobb futóversenye, és az egyik legnagyobb sporteseménye is egyben a maga több mint 50 ezer indulójával. Megalapítása az Aradon született holokauszt túlélő, Fred Lebow nevéhez fűződik, akinek szobrát minden alkalommal át helyezik a maraton befutójához.

Lebow szobrát idén kék-fehér izraeli zászlókkal és vörös léggömbökkel szurkoló tömegek vették körül, akik így fejezték ki kiállásukat a Hamász által október 7-én brutális módon megtámadott Izrael mellett és hívták fel a terroristák által Gázába hurcolt túsokra a figyelmet. A résztvevők közül többen is olyan mezt viseltek, amelyen a fogva tartott gyerekek fotója volt látható, valamint izraeli zászlókkal futották le a 42 kilométeres távot.

Az út szélén kék-fehér zászlókkal állók biztatása leginkább az izraeli Manu

Teferinek szült, aki végül a hatodik helyen ért célba. Teferi, aki idén nyáron ezüstérmét szerzett a budapesti atlétikai világbajnokságon, a Ynetnek nyilatkozva elmondta, hogy szeretett volna a dobogóra állni, de bár mindent beleadott, ez most nem sikerült – ő mégis elégedett az eredménnyel. A futását az izraeli katonáknak ajánlotta, akik az életüket adják hazájukért.

„Sok izraeli zászlót láttam az út mentén, és éreztem, hogy nem futok egyedül” – köszönte meg Teferi a szurkolást.

Egy másik izraeli, az amatőrök között induló Janiv Zaguri két órával Teferi után ért be a célba. Pólóján a Never Forget (sosem feledjük) felirat mellett egy izraeli zászló és a 2023. október 7-i dátum volt látható. Az izraeli Szerot városából érkező Zaguri a New York Timesnak elmesélte, annak köszönheti az életét, hogy elfáradt a New York-i maratonra való felkészülésben, ezért nem vett részt a szombat reggeli futáson október 7-én klubjának tagjaival.

A Gáza közelében lévő Szerotból gyakran futottak el a Beer, a Reim és más kibucok mellett. A három klubtag közül, akik aznap reggel futni indultak, kettő áldozatul esett a Hamász véres támadásának. A szeroti klub másik két tagját is meggyilkolták a terroristák.

A támadást követő hetekben az izraeliek csoportja, amellyel eredetileg együtt futotta volna le a maratont, lemondta a részvételt, mivel többen túlságosan mélyen gyászoltak, néhányukat pedig behívták tartalékos szolgálatra. Zaguri azonban úgy döntött, fontos számára végigfutni a New York-i versenyt.

„Úgy éreztem, hogy ha nem futok, akkor megadom magam a Hamásznak” – jelentette ki az izraeli sportoló.

Shany Granot-Lubaton, az Izrael melletti kiállítás egyik szervezője a Ynetnek így foglalta össze az esemény fontosságát:

„Azért jöttünk ma el, hogy emlékeztessük a világot az izraeli gyerekekre, akik nem kapnak semmilyen humanitárius segítséget, és a családjuk semmit nem tud róluk. A világ megy tovább, New York nem áll le egy pillanatra sem, de a mi szívünk azon az átkozott szombaton maradt négy héttel ezelőtt, amelyen több száz ártatlant gyilkoltak meg és raboltak el. Minden fórumon felmutatjuk az arcképüket, és soha nem hagyjuk elfelejteni a Hamász által véghez vitt borzalmakat és szeretteinket, akiket túsul ejtettek.”

Telt házzal ünnepeltük a 150 éves Budapestet és a magyar kultúrát

Olyan sokan voltak kíváncsiak a Budapesti Fesztiválenekar (BFZ) hangversenyére a Dohány utcai zsinagógában, hogy a földszint zsúfolásig megtelt, és nemcsak az első, de a második emeleti karzatot is meg kellett nyitni a közönség előtt. Az előadást – a Zsidó Budapest 150 éve programsorozat keretében – a Mazsihisz és Erzsébetváros önkormányzata szervezte.

„Ha visszamehetnénk az időben, azt hiszem, mindannyian kíváncsiak volnánk rá, hogy az 1873-ban e falak között imádkozó hittestvéreink vajon mit éreztek azokban a várostörténeti pillanatokban, amikor hivatalosan kimondták a három város egyesítését. Már csak azért is, mert Budapest egyesítésének folyamatában sajnos voltak olyan hangok, amelyek a zsidók és nem zsidók közötti megkülönböztetést fontosnak érezték” – így kezdte beszédét dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke a Dohány utcai zsinagógában a BFZ hangversenye előtt.

Az elnök idézte 1873-ból Vecsey Sándor táblabírót, aki az egyesítés előkészületeinek lebonyolítására létrehozott bizottságban arra szeretett volna utasítást adni, hogy szabják meg: a testületnek hány zsidó tagja lehet. Dr. Grósz Andor hozzátette: szerencsére akkor is voltak olyan világos, tiszta elmék, akik az efféle megkülönböztetést elutasították, ugyanis Vecsey indítványára a bizottságot vezető Steiger Gyula –

Dr. Grósz Andor

aki nem zsidó volt, hanem egy svájci eredetű magyar nemesi család sarja – azt mondta: „ő maga sem utasítást adni, sem megszorításokat tenni nem akart, hanem jelöljön a bizottság szabadon, korlátlanul”. Így kerülhetett be a bizottságba a Pesti Izraelita Hitközség első főbbijának unokája, Wahrmann Mór, akinek döntő szerepe volt Budapest egyesítésének előkészítésében.

Mint a Mazsihisz elnöke fogalmazott: „Az Örökkévaló által teremtett világban semmi sem fekete vagy fehér, semmi sem abszolút jó vagy rossz. A világunk sokféle színből, árnyalatból, tónusból áll össze – miképpen az a zene, amelyet a Budapesti Fesztiválenekartól hallani fogunk.”

„A világunkat egymással ellentétes erők igazgatják: sokféle szándék, erőfeszítés és akarat szükséges az egység megvalósításához, miképpen a zenében is sokféle hangzás, sokféle hang, sokféle hangszer adja ki azt a harmóniát, amely a zeneművekben oly nagy örömet szerez számunkra” – tette hozzá az elnök.

Dr. Grósz Andor hangsúlyozta: „Mi, zsidók, joggal lehetünk büszkék azokra az elődeinkre, akik hozzájárultak ennek az egyedülállóan szép világvárosnak a felvirágoztatásához. A 19. század második felében és a 20. század elején a budapesti zsidóság óriási hatást gyakorolt a főváros építészetére, arculatára, művészeti, kereskedelmi és ipari életére.”

Mint mondta: „Az antiszemita sztereotípiákkal ellentétben a magyar zsidóságnak csak kis hányada volt igazán gazdag és tehető, de akik vagyonosak voltak, gyárakat, üzleteket, vállalkozásokat alapítottak, azok kötelességüknek érezték, hogy támogassák a társadalom és a város fejlődését. A cödaka, vagyis az adományozás, az adakozás révén szem előtt tartották a közjót.”

A Mazsihisz elnöke természetesen kitért arra a háborúra is, amelyet a Hamász terrorszervezet által megátadott zsidó állam folytat a terroristák ellen. Ennek kapcsán elmondta: „Az öröm tiszta hangjaiba ma sötét felhangok is vegyülnek, hiszen ne feledjük: miközben mi ma este Budapest és a zene ünnepére gyűltünk össze, a Szentföldön izraeli testvéreink ontják vérüket a zsidó államért. Miközben a ma felcsendülő zenét hallgatjuk, emlékezzünk azokra, akik értünk is harcolnak: hiszen Izrael a szabadságért, a demokráciáért, az életért küzd a pusztító gonosz ellenében. De a palesztin terror következtében nemcsak zsidók, hanem nem zsidó emberek is meghaltak. Ezért bízunk abban, hogy a mindkét oldalon áldozatokat szedő harc Izrael győzelmével hamarosan véget ér.”

Dr. Grósz Andor megköszönte a fesztiválenekarnak és Fisher Ivánnak, hogy a világ egyik legnagyobb presztízsrel rendelkező klasszikus zenei együttese most a Dohány utcai zsinagógában koncertezik. Ugyanakkor köszönetet mondott a szervezésért a Mazsihisznál dolgozó kollégáinak és Erzsébetváros önkormányzatának. (A Mazsihisz berkein belül a hangverseny főszervezője Deák Andrea volt.)

A rendezvény háziasszonya Bíró Eszter, a Mazsihisz művészeti veze-

Fisher Iván

Fotók: Mazsihisz – PT

tője volt, aki a koncerten előljáróban ismertette a hangverseny apropóját, nevezetesen azt, hogy a 150 évvel ezelőtt egyesített magyar főváros előtt tiszteleg a Dohány utcai zsinagógában hazánk és a világ egyik legjelentősebb klasszikus zenei együttese. Elhangzott: a Buda, Pest és Óbuda egyesülésének 150. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepi koncert a Zsidó Budapest 150 éve programsorozat keretében valósult meg.

Bíró Eszter a Mazsihisz-elnök mellett felkonferálta Niedermüller Péter erzsébetvárosi polgármestert is, aki szenvedélyes hangú beszédet mondott a terroristákkal harcoló Izrael Állam mellett, de kitért arra is, hogy „a magyar társadalom soha el nem múló felelősséggel viseltetik azért, mert 1944-ben – amikor a magyar állam deportálta a zsidókat

minősített magyar állampolgárokat – a társadalom cserbenhagyta zsidó honfitársainkat”.

Niedermüller Péter aggodalmát fejezte ki amiatt, mert egy reprezentatív kutatás szerint a magyar társadalom jelentős része ma is antiszemita nézeteket vall. A polgármester is érintette az Izraelben zajló háborút, amelynek kapcsán hangsúlyozta: a megtámadott zsidó államnak joga van az önvédelemhez. Beszédét ezzel zárta: „Veled vagyunk, Izrael!”

Az ünnepi beszédek után a zenészek vették át a főszerepet. Először Johann Sebastian Bach 1. C-dúr zenekari szvitje hangzott fel, majd Alexander Glazunovtól a Réverie orientale című mű, végül Kodály Zoltán Galántai táncok című alkotása. A zenekart Pilz János, majd Fisher Iván vezényelte.

Hitközségi Hírek

Különleges alkotás került a kecskeméti Ózsinagóga kiállítóterébe

Buczko György üvegtervező, szobrász és Záborszky Gábor festőművész, grafikus Frigy-láda című közös alkotása egy óriásira növelt tóraszekrény titokzatos belső terét ábrázolja. Az asztalon Mózes két kőtáblájának betűi lehangolva láthatók. Felettük lebeg a manna, a sivatagi vándorlók eledele felhőként, öntött papírból. Mögöttük 12 cserépben vannak az elszáradt vesszők, melyek közül Áron vesszeje zöldell ki, isteni kiválasztottságát szimbolizálva. Az installáció körüli képeken ismét a betűtöredékek jelennek meg.

Dr. Feldmájer Péter az ünnepélyes átadáson visszaemlékezett arra, hogy a felújítás alatt álló, majdan kiállítóterékként működő régi zsinagógában otthonra találó mű elhelyezéséről még a munkálatok korai stádiumában kezdtek be-

Dr. Feldmájer Péter

szélni. Ezután az idén januárban elhunyt Záborszky Gábort méltatta, jó emberként aposztrofálva őt, aki mindenkiből szeretetet váltott ki. Azt is hangsúlyozta, hogy amikor megújul az Ózsinagóga, kiállítóterémek ékköve lesz a mű.

Ezt követően arra is kitért, hogy Kecskemét ugyan a művészetek városa, de mégis kevés teret kínál a kortárs alkotók megmutatkozásának. Az ózsinagógai kiállítóhely elkészülte után szeretné elhozni a modern műveket a megyeszékhelyre.

Ifj. Gyergyádesz László, a Kecskeméti Katona József Múzeum osztályvezetője elmondta, hogy az alkotás egy jelentéshálózatba ágyazódik: többek között a kis és a nagy zsinagóga, valamint az utóbbiban található Michelangelo-féle Mózes- és Dávid-ábrázolás, illetve a cifrapalotabeli gyűjtemény jelentéshálózatába. A művészettörténész az ember és Isten szövetségének ábrázolását emelte ki a kiállított művel kapcsolatban.

Közreműködött Csák László hangász és Koltai-Nagy Balázs színművész.

MEGHÍVÓ

Hanuka az 5784. esztendőben

Gerő Judit és Reich Tamás szeretettel és tisztelettel meghívja Önt és valamennyi érdeklődőt a fény ünnepére Budakeszire, az Erkel Ferenc Művelődési Központ melletti közösségi térre.

Gyertyagyújtási időpontok:

1. nap, december 7.: 18:00
2. nap, december 8.: 14:30
3. nap, december 9.: 18:00
4. nap, december 10.: 18:00
5. nap, december 11.: 18:00
6. nap, december 12.: 18:00
7. nap, december 13.: 18:00
8. nap, december 14.: 18:00

A gyertyákat neves rabbik, lelkészek és zsidó közéleti személyiségek gyújtják meg.

Az eseményt a Budakörnyéki Televízió naponta élőben közvetíti.
<https://www.facebook.com/budakornyekitv>

Emlékoldal

„Aranyoskám, ha én egyszer kinyitom a számat”

„Egy csapnivaló színész”, Salamon Béla

A nyolcvanas évek második felében szalagavatóra készülődünk, s a műsor egyik számaként Nóti Károly *A motor* című színdarabját választottuk. Nem véletlenül, pár nappal azelőtt a televízió leadta a bohózat legendás felvételét, Salamon Bélával a motoros szerepében. Salamon kereskedősegéd volt, aki mindig arról álmodott, hogy színész lesz, de aki egész estés darabban talán ha kétszer játszott életében. Mégis egy ország kedvence lett, akinek bekövéseit ma is idézzük, anélkül, hogy tudnánk, ki is tette őket halhatatlan szállóigévé.

Beregrákson, vagyis Kárpátalján született még a boldog békeidőkben, szegény, de törekvő zsidó családban. Apja szatócs volt, aki elsősorban a helyeket látta el áruival, s azt remélte, fia is követi a pályán. Bár az Osztrák–Magyar Monarchia legkelemből részén vagyunk, messze Budapesttől, a központtól, a régió mégis ontja a remek színészeket. S főleg a humoristákat. Salamon mellett innen indul el, mégpedig Rahórol a kor másik kedves komikus, Salamon egyik legjobb barátja, Radó Sándor, akinek a verszterhes időkben nem lesz olyan szerencséje, mint Salamonnak, s pár héttel a felszabadulás előtt a nyilasok áldozatává esik. De Kárpátaljáról, Nagyszőlősről indul a magyar kabaré egyik alapítója, Nagy Endre (a másik a rimaszombati Kóváry Gyula), ahogy ezen a tájon született a magyar kabaré egyik kedvenc háziszerezője, Szép Ernő, ahogy Csontos Gyula, Fedák Sári és Uray Tivadar is.

Sem kereskedő, sem orvos nem lesz belőle

A kis Salamon hatéves, amikor a család Berettyószentmártonba költözik, innen jár gyalog a három kilométerre lévő Berettyóújfalui elemi iskolába. De nem valami jó tanuló, s bár nagybátyja felviszi magához Pestre, titokban abban reménykedve, hogy majd orvos lesz belőle, ott már csak egy osztályt végez el a Wesselényi utcai polgárban, igaz, nem akármilyen társaságban: a padtársa ugyanis az a Kann Gyula, aki pár évtizeddel később Kabos Gyula néven a magyar kabaré egyik legzseniálisabb képviselője lesz, de ő Salamonnal ellentétben főszerepek egész sorát játssza el, köztük tragikus figurákat is.

Salamon ekkor még kereskedősnak készül, be is áll egy Lusztig Ede nevű kereskedőhöz segédnek, s mivel az üzlet közel van mind a Nemzeti Színházhoz, mind az akkor még létező Népszínházhoz, sokszor vele küldi el a mester a megrendelt árucikkeket a két társulat eminens tagjainak.

A nagy lábon élő (47-es cipőt hordott), esetenül, kacszázó mozdulatokkal járó Salamon (Lusztig állítólag azért bocsátotta el, mert rendkívül csúnyának tartotta, aki nemhogy vevőket hozna, hanem kifejezetten rontja az üzletmenetet) mégis arról álmodik, hogy egyszer ő is felléphet a világot jelentő deszkákra. Ez meg is adatik neki szabaddós társulatokban, így a Szabók Szakegyesületének színjátszó körében, aztán egy véletlen folytán váratlanul hivatásos színésszé avanszál. Az első világháború viharaiban a kor kabarésztárja, Szőke Szakáll (eredeti nevén Grünwald Jakab) épp egyik bohózatára, *A házasság-szedelgőre* készül, amelyben a főszerepet természetesen saját maga játssza, de két nappal a bemutatás előtt – a hadba vonulást elkerülendő – kivizsgálásra küldik a beszercebányai kórházba. A premier nem maradhat el, s Szőke Szakállnak eszébe jut az akkor épp kótenygyáros (jól olvassák, nyolc varrógéppel saját üzemet nyitott) Salamon.

Hát mi legyek egy selyemmaradék-áruházban?

Így kerül a Royal Orfeum színpadára, s innen már nincs megállás. A kényes pesti közönség gyorsan megsze-

reti egyedi figuráját, a szemil, de ravas kisembert, akinek a leghetetlenebb körülmények között is egyetlen feladata van, jól kijönni a történekből. S mivel erre a figurára elengedhetetlen igény mutatkozik a kabarében, a szerzők (Nóti Károly, Vadnai László, Kellér Dezső) s a már említett Szőke Szakáll) egymás után írják a kifejezetten órá szabott szerepeket, amelyek általában az első rész zárószámaként kerülnek sorra, addigra ugyanis már minden néző megérkezett (az orfeum szabályai némileg másként működnek, mint a hagyományos színházé), de még nem is fáradt el a nagyérdemű a sok nevetéstől.

Az egyik első, hozzá köthető nagy siker egy szintén Szőke Szakáll-bohózat, a *Vonósnegyes*, amellyel a szerzője hiába házalt, sehol nem akarták bemutatni. De 1922. szeptember 5-én a darab mégis színre kerül, s egy életré Salamon Béla védjegyévé válik, olyannyira, hogy Szőke Szakáll amikor a zsidótörvények elől kivándorol Hollywoodba, Salamonra hagyja a szerzői jogokat. Salamon a szerencsésen túlélt második világháború után is minden műsorát ezzel zárja, az viszont váratlanul éri, hogy a Vidám Színpad igazgatója, a kassai származású Fejér István felkéri, mutassa be nála is.

„Nincs az a pénz” – mondja határozottan Salamon minden barátjának. Amikor pár héttel később a plakátok a Vonósnegyest hirdetik, Salamon leüti a szemét, s csak annyit motyog: „Van az a pénz.”

Direktorság és gazdasági válság

Egy ideig kereskedői képességeit is megcsillogtathatja, hisz Nagy Endrével közösen átveszi a Teréz körúti Színpadot (mai Játékszín). Ő az igazgató, míg Nagy a művészeti vezető. „Direktorságom egyébként nagyon könnyen ment. Egy szép napon összehívtam Roboz Aladár úrral a Projektographnál. Roboz úr így szólított meg: »Salamon úr, magával kedvem volna kabarét csinálni, maga olyan becsületosnak látszik...« Mit tesz Isten. Úgy látszik, tényleg nagyon becsületosnak látszhattam, mert ez után a nyilatkozat után 24 órával már zsebemben volt a szerződés, mely szerint Salamon-Kabaré néven fog megnyílni az akkor Intim Kabaré. A Salamon-kabaré azonban mégis Teréz körúti Színpad néven indult meg – hála Istennek –, tudniillik ez a cím-változás jelentette azt, hogy Nagy Endre urat sikerült megnyernünk a magunk számára, 1923-ban” – nyilatkozta frissiben a Délibáb című lapnak.

A kaland s a Nagy Endrével való együttműködés 1929-ig tart. Jön a gazdasági válság, jön a hangosfilm, a teréz körúti kaland véget ér, Salamon Berlinbe megy, hogy filmszínészi vágyait megvalósítsa (nem sok sikerrel), majd hazatér, s ha csak pár kis szerepre, de tényleg felfedezi magának a magyar hangosfilmet. Első találkozásuk (Csókolj meg, édes!) csak töredékként maradt fenn, de játszik a *Sportszerrelem*, a *Köszönöm, hogy elgázolt*, az *Úrilány szobát keres*, a *Hetenként egyszer láthatom*, valamint az 1936-ban bemutatott *Lovagias ügy* című moziban is.

Ez utóbbi abszolút főszerepét Kabos Gyula alakítja, s a film a már egyre zsidóellenesebb hangulatban komoly botrányt okoz, náci csoportok tüntetnek a pesti mozik előtt, hogy azonnal tiltsák be a filmet. Salamon egy munkanélkülit játszik, aki egy kávéházban

várja, mikor lesz valahol üresedés. S amikor úgy tűnik, eljön az ő ideje, így mutatkozik be leendő főnökének: „Elég jó német, angol na-na, francia na-na, töröm az olaszt is, de perfekt magyar. Fekete Frigyesnek hívnak. Kérem, tessék jól megjegyezni, mert sokan utánozzák.” S ekkor játssza el egyik főszerepét is, az Operettszínházban Nóti Károly *Nyitott ablak* című zenés komédiájában Novotny közlegényt. Emellett még egy háromfelvonásos főszerepet vállal el pályája során, Puzsért alakítja Molnár Ferenc *Doktor úr* című darabjában. Felejthetően, nem neki valók az egész estés darabok.

Hej, színművész!

1939-ben sok zsidó színészársával együtt őt is letiltják a színpadról. Innentől kezdve a háború végéig már csak az OMIKE Művészakció estélyein léphet fel. S mivel hirtelen rengeteg szabadideje támad, úgy dönt, 54 évesen megírja regényes életrajzát. „Ez a kis könyvem úgy született meg, hogy 1939-ben az akkori »törvény« leparancsolt a színpadról. [...] Régi szakmámhoz (textilkereskedő-ségéd voltam) se térhettem vissza. Így jutottam arra a gondolatra, hogy mint anynyi sorstársam abban az időben (néha még valódi írók is) – írok egy könyvet. [...] Két legyet ütöttem egy csapásra: nemcsak megéltem, de a közönséggel való kapcsolataimat is megtartottam.”

A kötet több kiadást is megél, s 1964-ben *Szódásüveg és környéke* címmel adomást, frappáns történeteit is megjelenteti. Miután barátjával, Radó Sándorral ellentétben a világegést szerencsésen átvészeli, később a Vígszínház, majd a Vidám Színpad tagja lesz, ahol tovább játssza legendás szerepeit (*A motor*, *Vonósnegyes*, *A tizes*, *A csillár*, *A nyúl*), de újakat is írnak számára. Így születik meg a legendás Kellérbohózat, az *Apuka helyezkedik*, s a *Ha én egyszer kinyitom a számat*, amelyek mind a védjegyévé válnak, s amelyeknek egyes mondatait sokszor úgy idézzük, hogy nem is tudjuk, honnan valók. „Ha én egyszer kinyitom a számat, ha én egyszer elkezdek beszélni”, „Lepsényél még megvolt”, Vigyázz, Malvin, jön a kanyar”, „szintén zenész” – s folytathatnánk.

„Megható, tehetetlen naivitásával, sebezhető antihőseivel nyerte el a néző szimpátiáját a bohózati bonyodalmak során. Ez a fajta komikum nem rekedt meg a felszínnél, hanem mélyen hat, és maradandót nyújt, mert az emberi tragédiák közvetlen közelében található” – írta alakításairól fiatalabb pályatársa, az a Bilicsi Tivadar, aki később számos Salamon-szerepet újrajzolt (itt érdemes megemlíteni Kazal László, Kern András és Antal Imre nevét is).

Utolsó előadását egyébként úgy abszolválja már súlyos betegen, hogy kiszökik a kórházból, majd miután végez, visszaoson a kórházi ágyára. Még aznap éjjel meghal. 80 éves is elmúlt már ekkor. A kollégáknak is hagy egy üzenetet: „Ha már nem leszek, ne sajnáljátok, mert nagyon szép, teljes művészi életem volt. Sikereim voltak, szeretett a közönség, és én is szerettem a közönséget. A pályámnak éltem, ez volt az örömm, és egyszersmind a kenyerem. A legnagyobb boldogságnak tartom, ha valaki azzal keresheti a kenyerét, amit a legjobban szeret csinálni.”

„Színésznek kegyetlenül rossz volt. Salamon Bélának: egyedülálló zseni” – mondta róla színpadi partnere, a szintén kiváló komikus Szuhay Balázs. De búcsúzóul, mielőtt megkérnénk Önöket arra, hogy nézzék-hallgassák meg legendás felvételeit, idézzük egyik kedvenc háziszerezőjét, Kellér Dezsőt, aki szerint „Salamont az ég küldte kedélybetegség ellen”. Akik láttuk-hallottuk a felvételeit, osztozunk Kellér sommás megállapításában. Salamon Béla máig az egyik leghatásosabb gyógyszer depresszió ellen, s recept nélkül is kapható.

Bát micvá a Bethlen téren

A díszteremben tartották Grósz Hanna – Cháná Rivka bát Cipóra – bát micvá ünnepségét. Több mint 100 vendég tisztelte meg Grósz Andor professzort, a kecskeméti hitközség elnökét és feleségét, Erikát jelenlétével, többek között Frölich Róbert főrabbi és családja, a Wesselényi Utcai Amerikai Alapítványi Iskola tanárai, a Bethlen téri, a kecskeméti és a nagykovácsi közösségek hívei és számos barát. Tóth Emil főkantort ünnepi zsolnárt énekelt, ezután Hannára irányult a figyelem, aki szorgalmas tanulás után bizonyította jártasságát és felkészültségét a zsidó ünnepek, a hagyomány és a kástrut világában. Deutsch Róbert főrabbi szeretettel köszöntötte tanítványát, útravaló tanítást adva a kislánynak, majd a Teremtő áldását kérte további életére. Az örömapa megható felszólalásában kiemelte, milyen boldogság számára, hogy itt most együtt látja nagyobbik és kisebbik lányát, unokáját, testvérét és édesapját, valamint feleségének édesanyját. Ezután az ünnepelt mondott köszönetet mindazoknak, akik felejthetlenné tették számára ezt a napot. A szertartást követően énekek, beszédek hangzottak el, majd a szülők bőséges kiduson látták vendégül az egybegyűlteket.

(2013)

Chanukka: kultúrák harca

Chanukka a fény ünnepe, amikor a zsidóság azt ünnepli, hogy sikerült megőriznie identitását az erőszakosan terjeszkedő görög kultúrával szemben. Érdekes, hogy éppen a fény ünnepeinek nevezzük, pedig lehet, hogy mai nyelven inkább az asszimiláció ünnepeinek nevezhetnénk. A fény, az értelem világgossága az a motívum, amit a tudományokra összpontosító görög kultúra a magáénak érzett, a zsidóság azonban mégis a sötétséggel azonosította az általuk fényjelzett időszakot. A hagyomány szerint amikor a Tóra a teremtés előtti állapotról beszél, akkor utal arra a négy számúzetésre (gálut), amit a zsidó népek el kell szenvedniük: „És a föld meghökkenően ijesztő volt, és sötétség volt a mélység színén, és az Örökkévaló szelleme lebegett a vizek felett.” (Mózes 1., 1:2) „Meghökkenően” (tohu) – ez Babilónia. „Ijesztő” (bohu) – Perzsia és Médea. „Sötétség” (chosech) – görög birodalom. „Mélység” (tehom) – Róma. „Az Örökkévaló szelleme lebegett” – ez lesz a messiási kor. (Börésit rábbá 2:4)

Miben áll a görög felvilágosodás sötétsége? Abban, hogy ki akarták oltani a zsidóságban meglévő világgosságot. Ezt mondták: „Írjátok egy ökor szarvára, hogy nincsen részünk Izrael Istenében.” (ibid.) Azon az áron akarták elterjeszteni a kultúrájukat, hogy a többi, meglévő, ősi, „barbár” kultúra szűnjön meg. Így lett a chanukkai gyertyagyújtás a megmaradás jelképe: bármilyen nagy is kint a sötétség, mi őrizzük az apró, látszólag gyenge, pislákoló fényeket. Ez a mi győzelmünk, amiért chanukka napjait a dicséret napjaivá tettük. Mert a mi számunkra az számít dicséretes győzelemnek, hogy nem győztek minket le. Ami valóban csoda volt, mert a történelem minden szabálya szerint ha egy hatalmas világbirodalom hadserege harcol egy kicsi, gyenge nép ellen, akkor le kell győzniük.

A görögök tehát azt gondolták, hogy az ő kultúrájuk felsőbbrendű, ezért azt akarták, hogy az maradjon meg, és minden más szűnjön meg. Ők a hadi erejüket akarták használni igazságuk bizonyításához. De őszintén fel kell tennünk a kérdést: vajon ki az, aki nem így gondolkodik? Ugyan manapság a tolerancia, a békés egymás mellett élés a megfogalmazott céllal, de a lelke mélyén mindenki azt gondolja, hogy nekem van igazam, és mindenki más téved. Nincs is olyan vallás, ami ne azt hirdetné, hogy az ő híveinek van igazsága (emitt nem is hibáztathatunk senkit, hiszen ha nem gondolja komolyan, akkor minek is mondaná?). Mi, zsidók is úgy képzeljük el az ideális jövőt, hogy a világ minden népe felismeri az Örökkévalót, és megéri, hogy végig a zsidóknak volt igazuk. Akkor miben különbözünk mi a görögöktől?

Kétféle forrása lehet annak, amikor egy ember meg akarja győzni a másikat a maga igazáról. Az egyik az, hogy ő maga is érzi belülről a saját gyengeségét, és kívülről keresi a megerősítést. Ha sikerül másokat meggyőznie vagy bármilyen eszközzel a maga oldalára állítani, akkor azzal csillapíthatja saját nyugtalan magabizonytalanságát. A másik, hogy valóban igaza van. Ekkor többféle oka is lehet arra, hogy másokat meggyőzzön, például hogy jól érzi magát az igazság ismeretében, és másokkal is szeretné megosztani ezt az érzést. Vagy hogy fáj neki látni, hogy az emberek tévúton járnak. De az is lehet, hogy józanul szemléli a világot, és látja, hogy ki, mikor és milyen mértékben vevő az üzenetére. Ha úgy látja, hogy nincs meg a befogadókészség, akkor nem akar meggyőzni senkit.

A zsidók a történelem során sosem azzal tünnek ki a többi nép közül, hogy győzködni akartak másokat, hogy térjenek zsidó hitre. Hanem azzal, hogy megmaradtak zsidónak, minden külső nyomás ellenére. Ez a belső magabizottság jele. Kultúrák jönnek-mennek, de a zsidó zsidó marad. Ez bosszantó érzés lehet a görögöknek, akik azt érezték, hogy egy új és felvilágosult gondolkodást hoztak el a világ számára, de a zsidók ebből nem kérnek. Nekik ott vannak a több ezer éves könyveik, régi papírra, régi nyelven, régi betűkkel írva, telis-tele új és aktuális gondolatokkal. Hogyan is gondolhatták a görögök, hogy ezzel versenyezni tudnak?

Ez megmagyarázza, miért ünnepljük mi győzelemként azt, hogy nem győztek le minket. A látszat az, hogy ez nem több, mint önvédelem, létfenn-tartás, valójában azonban az ilyen győzelem bizonyos szempontból még értékesebb is, mint egy látványos, támadással és hódítással járó győzelem. Ugyanis láthattuk, hogy e mögött a belső tartás, a hitünkben való bizonyosság van, ami – ahogyan azt a történelmünk bizonyítja is – évszázadokon keresztül átível. A zsidóság megmaradt minden időben, és ennél nagyobb győzelem nem létezik.

Szántó-Várnagy Binjomin Zeév
binjomin.hu

(2015)

Bíró Eszter énekesnő-színésznő lett a Mazsihisz művészeti vezetője

Bíró Eszter munkájában három fő irányt szeretne megvalósítani: a fiatalok megszólítását, a közösség passzív részének bevonását minőségi kulturális programokon keresztül, valamint kulturális, művészeti szervezetekkel való együttműködést itthon és külföldön.

Bíró Eszter eddig is a magyar zsidó közösség ismert alakja volt, hiszen énekesnőként és színésznőként évek óta jelen van a magyar, s azon belül a magyar zsidó kulturális életben. Számos olyan rendezvényen lépett fel, amely szorosan kötődött a zsidósághoz, s most még inkább elmélyül a kapcsolata a magyar zsidó közösséggel, hiszen a közelmúltban ő lett a Mazsihisz művészeti vezetője.

Zsidó identitása anyai nagyapjától, Földvári Dezsőtől ered, aki a győri hitközség előimádkozója és meghatározó alakja volt több évtizeden keresztül. Első héber és jiddis dalait a Bethlen téri gyermekkórusban tanulta Mayer Erikától és Klein Ervintől, míg a héber betűk olvasását dr. Frölich Róberttől, a későbbi országos főrabbitól sajátította el. Tanított órát a Marczibányi téren és az Almássy téren a rendezvényszervező idején, s az első mádrichok között volt a szarvasi táborban. A Ki Mit Tud?-beli televíziós fellépései után színházi és filmfőszerepek következtek (Miss Saigon,

Az Operaház fantomja, Csoda Krakóban), a Színház- és Filmművészeti Főiskola, New York-i tanulmányok, majd évekkel később visszakanyarodott gyökereihez. A Budapest Klezmer Band énekeseként hat évig járta Európát, több zsidó témájú lemezt készített, zenélt Frank Londonnal a Grammy-díjas Klezmaticsból, szólót énekelt Födő Sándor: Kaddis című művének ősbemutatóján, életre keltette Szenes Hanna alakját a mártír költőről szóló előadásban, továbbá Rév Katával megalapította a Lauderiskola Sirim gyerekkórusát.

Művészeti vezetői munkájáról szólva honlapunk kérdésére elmondta: egységes kulturális koncepcióban gondolkodik, hiszen a jelenkor elvárásait egyedi, kreatív kifejezésmódokkal ötvöző, minőségi produkciók képesek hitelesen megszólítani nemcsak a magyar zsidó közösséget, de a tágabban vett, művészetélvező közönséget is.

Ennek megfelelően elsődlegesen az a cél vezérli, hogy magas színvonalú, akár összművészeti produkciók szülessenek, amelyekkel azokat a zsidó, de vallásukat nem gyakorló, zsinagógába ritkán járó embereket is meg lehet szólítani, akik mélyebben érdeklődnek tradícióik iránt.

Mint mondta, a rendezvények egyik fő színhelye a Mazsihisz fenn-

tartásában lévő Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga lesz, amelyet reményei szerint a jövőben egyre több néző vesz föl a programnaplójába állandó helyszíneként. A Rumbach szépséges épülete és technikai felszereltsége ugyanis kiválóan alkalmas arra, hogy Budapest meghatározó zsidó közösségi, művészeti tere legyen.

Bíró Eszter hozzátette: hisz abban, hogy a különböző kultúrák találkozása megtermékenyítően hat a művészeti produkciókra, így céljai között szerepel a legkülönbözőbb kulturális

és művészeti intézményekkel, csoportokkal, színházi társulatokkal való együttműködés.

Ennek érdekében felvette a kapcsolatot több szervezettel, alternatív színházi formációkkal, így már alakulóban vannak azok a programok, amelyek az ilyen együttműködések révén kaphatnak teret a Rumbachban. A fiataloknak és/vagy művészeknek szóló lehetőségek között említette pályázatok kiírását, és körvonalazódnak új tematikus fesztiválok is. Tervei között szerepel egy egyedülálló Zsidó Zenei Gyűjtemény létrehozása, amelyhez hasonló csak Jeruzsálemben, Moszkvában és New Yorkban található.

Bíró Eszter kiemelte, hogy a rendezvényekkel a legfiatalabb korosztálytól szeretné megszólítani a közönséget. A legkisebbek bevonását azért tartja fontosnak, mert – mint hangsúlyozta – a zsidó hagyományban kiemelt szerepe van a tanításnak és a tanulásnak, ő maga pedig hisz az érzékenyítés és a drámapedagógia erejében.

– Fontos, hogy a többségi társadalomnak a legkisebbektől kezdve a fiatal felnőttekig meg tudjuk mutatni, hogy kik vagyunk, milyen izgalmas a kultúránk, a művészetünk – tette hozzá Bíró Eszter. – Ha a tanulás művészeti produkciók révén törté-

nik, akkor a megismerés által nő a másik elfogadásának, azaz a kölcsönös toleranciának az esélye is. A munkámban ezt az irányt is kiemelten kezelem.

Példaként arra, hogy milyen művészeti produkciókat képzelt el, a művészeti vezető kiemelte a Gyermek a gyermeké című, neves gyerekei előadókkal szervezett jótékonysági koncertet a Rumbach zsinagógában. Mint felsorolta, ezen az interaktív családi délelőttön fellépett Farkasházi Réka, Kárász Eszter, Malek Andrea, Szalóki Ági, Tarján Veronika, a Benjamin-ovisek és még sokan mások, s ő maga is színpadra állt.

Bíró Eszter elmondta: ezek az előadók a hazai gyermekzenei szcéna kiemelt művészei, akik így együtt még soha nem léptek fel. A rendezvény nem pusztán koncert volt, hiszen reggel 9 órától a Rumbachban kézműves foglalkozásokat tartottak gyerekeknek, volt kóser büfé, ajándékkitűző- és csokitóra-készítés, míg a felnőtteknek Radnóti Zoltán főrabbi, a budapesti rabbiság igazgatója adott tanítást. Belépőjegy helyett mindenkitől szeretettel fogadtak az anyagi lehetőségeihez mérten adományt, amelyet az október 7-én árván maradt izraeli gyerekeknek juttatnak el.

Izraeli gyerekek a Goldmarkban

A Mazsihisz mintegy 140 gyermeket látott vendégül szüleikkel együtt a Szövetség Síp utcai székházának Goldmark Termében. A fogadáson jelen volt Jákob Hádász-Handelsznan, Izrael budapesti nagykövete, dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke, dr. Frölich Róbert országos főrabbi és Mester Tamás, a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke is.

Dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke köszöntötte azokat az izraeli gyerekeket, akik kísérőikkel és szüleikkel a napokban látogattak el a Szövetség székházába.

A mintegy 140 fős csoport előzőleg meglátogatta a Dohány utcai zsinagógát és a Zsidó Múzeumot, majd részt vett a Goldmark Teremben számukra rendezett vacsorán.

Dr. Frölich Róbert országos főrabbi, a Dohány utcai zsinagóga rabbija héber nyelven mondott beszédet, amelyben többek között azt mondta: eljön az ideje annak, amikor át kell beszélni és értékelni kell, hogy mi történt a rettenetes október 7-én és

Dr. Frölich Róbert országos főrabbi

azóta, de most elsősorban arra kell koncentrálni mindannyiunknak, hogy léleken és testen is erősek maradjunk.

– Egy nép, egy szív! – mondta az országos főrabbi az izraeliek és a magyar zsidóság összetartozása kapcsán. Majd felidézte azt az erős izraeli szellemiséget, amelyet oly sokszor megtapasztalt a Szentföldön:

– Amikor panaszkodtam különböző problémák miatt, az izraeli vendéglátók szinte mindig azt mondták: ne aggódj, majd elmúlik!

Dr. Frölich Róbert hozzátette: habár a terrortámadás miatt sötét napokat élünk, most is azzal kell biztatnunk egymást, hogy majd elmúlik, hiszen mint annyi minden, ez is véget ér egyszer – s lám, szavai nyomán hangos énekszó harsant: az izraeli vendégek egymást lelkesítve, közös énekléssel éltették a zsidó államot, mindannyiunk második hazáját.

A Mazsihisz elnöke a kancelláriaminiszternél

A magyar zsidó közösséget érintő, aktuális kérdésekről, a Mazsihisz egyes intézményeinek fejlesztéséről és a jövő évi holokausztmegemlékezésekről volt szó azon a megbeszélésen, amelyet a közelmúltban folytatott dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke Gulyás Gergellyel, a Miniszterelnökséget vezető miniszterrel.

Nemrégiben tárgyalóasztalhoz ült dr. Grósz Andor Mazsihisz-elnök és Gulyás Gergely kancelláriaminiszter, hogy megvitassák azokat az ügyeket és fejlesztési kérdéseket, amelyek tágabb értelemben a magyar zsidó közösséget, szűkebb értelemben a Mazsihiszt érintik.

A megbeszélésen ismét szó esett olyan témákról, amelyekről a Mazsihisz elnöke már több kormányzati szereplővel tárgyalt (mint korábban beszámoltunk róla: ezek közé tartozik a Szeretetkórház felújításának folytatása és az OR-ZSE tervezett fejlesztése).

Dr. Grósz Andor a találkozóról szólva azt mondta: eredményes megbeszélést folytatott a kancelláriaminiszterrel a tervezett beruházások támogatásáról, de ezekről csak akkor szeretne konkrétumokat a nyilvánosság elé tárni, ha minden részletet sikerül tisztázni. Az elnök hozzátette: a kancelláriaminiszterrel érintették a holokauszt 80. évfordulójával kapcsolatos 2024-es megemlékezések témakörét is.

A kormány 1 milliárd forintot biztosít a 2024-es holokausztmegemlékezésekre

A Magyar Közlöny legfrissebb számában jelent meg az a kormányhatározat, amely szerint a kormány a központi költségvetésből 1 milliárd 600 ezer forintot biztosít a holokauszt 80. évfordulója alkalmából 2024-ben tervezett megemlékezések támogatására. A forrást nonprofit, társadalmi, civil szervezetek és köztisztviselők vehetik igénybe.

A Magyar Közlöny november 13-i számában olvasható a magyar kormány 1488/2023. (XI. 13.) számú határozata, miszerint a kormány „egyetért a magyar zsidóság deportálása 80. évfordulójának méltó megemlékezését szolgáló programok megvalósításával”.

A kormányhatározat egyúttal felhívja Varga Mihály pénzügyminisztert, hogy – a Miniszterelnökséget vezető miniszter, Gulyás Gergely bevonásával – 2024-ben gondoskodjon 1.000.600.000 forint forrás biztosításáról a jövő évi központi költségvetésből nonprofit, társadalmi, civil szervezetek és köztisztviselők számára.

Deportálás Auschwitzba

Fotó: Fényes Tamás – MTI Archiv

PALYA BEA ÉS BARÁTAI HANUKAI KONCERTJE

12.10. 19:00 RUMBACH ZSINAGÓGA

JÁVORI FERENC "FEGYA" – ZONGORA
SZOKOLAY "DÖNGŐ" BALÁZS
FŰVŐS HANGSZEREK
GAZDA BENCE – HEGEDŰ
TURI TÍMEA – KÖLTŐ

Hanuka Fesztivál
12.07-10

MAZSIHISZ

IZRAELI SZÍNES

Így változik a sábbát háború idején

A zsidó hagyomány szerint a pikuach nefes (az élet védelme) minden vallási törvényt felülír, így nemcsak lehetővé, hanem kötelezővé vált a halachát, vagyis a zsidó törvényeket betartó zsidók számára, hogy az október 7-i támadásokra válaszul megszegjék a sábbát törvényeit, írja a Jerusalem Post.

Viszont a sábbatra vonatkozó törvények nagyban megnehezítették az emberek és a katonaság életét a támadás napján. Nem jártak például a vonatok, ezért a tartalékos katonáknak saját maguknak kellett gondoskodniuk arról, hogy eljussanak a bázisokra.

Szombaton eddig nem lehetett a rádiót és a telefonokat sem bekapcsolni, azonban a rendkívüli helyzetre való tekintettel ugyan csak alacsony hangerőn, de működhettek ezek az eszközök annak érdekében, hogy az emberek meghallják a biztonsági figyelmeztetéseket és utasításokat a polgári védelemért

Az IDF katonái tóraolvasás közben

Kép forrása: IDF/Facebook

felelős Home Front Commandtól. A zsinagógáknak is gondoskodniuk kell arról, hogy valakinél mindig legyen egy telefon, valamint a szombatnapi fegyverviselés tilalma alól is felmentették az izraelieket.

A főrabbinátus a háborúra való tekintettel szombaton is engedélyezte a tömegközlekedést is, múlt hét szombaton már jártak a vonatok, és az 1982-es libanoni háború óta először szombaton is közlekedett az El Al. A légitársaság közleménye alapján két járatot hagytak jóvá az USA-ból, egyet Bangokból, egyet pedig Madridból, amelyeken létfontosságú tartalékosok, orvosok, és mentősök érkeztek.

A hadsereg által készített ételeket a katonai rabbinátusnak kóser minősítéssel kell ellátnia. Azt követően, hogy 2000 adagot ki kellett dobni ennek hiányában, a tel-avivi Háachim Étterem Jichák Hercog elnökhöz fordult segítségért a hechser megszerzése érdekében. Átképezték a személyzetet és felújították a konyhát, így már teljes munkaidőben készíthetik és oszthatják az ételt a katonáknak.

„Nem eszem kóser ételt, de tiszteletben tartom” – mondta Jotám Doktor társulajdonos a Jiszráél Hájomnak. – „Lehetetlen helyzet, hogy katonáinkat koldulni hagyjuk az élelemért, mielőtt harcba mennek.”

Sokakban az a kérdés is felmerült, hogy mi legyen az otthonról küldött étellel. Ezzel kapcsolatban több rabbi is kifejtette a véleményét, de nagyjából egyetértéssel abban, hogy amennyiben nem merül fel vele szemben a tudatlanság vagy a tiszteletlenség gyanúja, akkor egy kézzel frott papírral bárki igazolhatja, hogy az otthonról küldött étel kóser.

A háború első napján valaki megkérdezte Joni Rosensweig ortodox rabbit, hogy egy harcba induló férfi megölheti-e búcsúzóul a feleségét, ha az a menstruációs ciklusának egy olyan szakaszában van, amikor az érintés egyébként a hagyományos zsidó törvények szerint tilos lenne.

Rosensweig válasza, amelyet a Facebookon tett közzé, egyértelmű volt: igen, feltéve, hogy az ölelés csak vigasztalás céljából történik.

„Nincs nagyobb érzelmi szükséglet mind a férj, mind a feleség számára, mint ez az ölelés, mielőtt a katona harcba indul, hogy megvédje a népet és a földet” – írta.

„A valóság viszont lenyűgöző: a nyilvánosság nagy része egyáltalán nem várt rám ezzel a döntéssel. Azt tették, amit helyesnek tartottak” – tette hozzá. „Akik akarták, megölték egymást, akik nem, azok pedig nem. És ez így logikus. Mert amikor éppen ott vagy, abban a pillanatban, nem a rabbit hívod, hanem azt teszed, amit helyesnek gondolsz.”

Hít Rádió

Hamász-terrorista: „Nem volt más feladatunk, mint ölni.”

Miután beszámolt a tetteiről, Abu Rusha a „Szabad-e az iszlám szerint gyerekeket megölni?” kérdésre nemmel válaszolt.

Az izraeli belbiztonsági szolgálat, a Sin Bét közzétette egy Hamász-terrorista kihallgatásának videofelvételét, melyen a férfi az október 7-i, dél-izraeli vérengzés során végrehajtott tetteiről beszél.

– Nem volt más feladatunk, mint ölni – mondja a Hamász fegyverese, Abu Rusha. – Nem volt szabad elra-

bolnunk senkit, mindenkit meg kellett ölnünk.

– Azt mondták – pontosít –, hogy öljünk meg mindenkit, aztán térjünk vissza.

A kihallgatást megkérdezi, különbséget kellett-e tenniük férfiak, nők és gyerekek között. A válasz nemleges.

– Miért öltek válogatás nélkül? Mi volt a támadás célja, és miért kellett válogatás nélkül ölniük? – kérdezik tőle ezután.

– Azt mondták, a telepések mind katonák... Öljünk meg mindenkit, akit csak látunk – feleli.

– Mindenkit meg kellett ölnötök? A nőket és a gyerekeket is? – hangzik a kérdés.

– Igen.

Abu Rusha egyike volt a Kfar Aza kibuc támadóinak.

– Megérkeztünk Kfar Azához. Egy dzsipben ültünk. [A vezetőnk] egy robbanószerkezettel átszakította Kfar Aza határkerítését.

Abu Rusha a csapatával több házba is behatolt. Amelyiket üresen találtak, azt felgyújtották. Épp felgyújtották az elsőt, amikor „valaki kijött a kertbe egy slaggal a kezében. [A csapat tagjai] meglátták és lelőtték. Ezzel kezdődött.”

A második házban Abu Rusha gyújtotta föl a hálószobát.

– Bementünk a harmadik házba. Volt ott egy nő. Hamzeh agyonlőtte.

Abu Rusha elmondja, hogy a csapatával átvizsgáltak egy üres házat, és továbbmentek az ötödikbe, ahol úgy kilencven percet töltöttek.

– Megláttuk, hogy három telepés jön felénk – folytatja.

Tűzharc alakult ki, melyben Abu Rusha megölt egy embert, a társai pedig gránátokat hajítottak a többiek felé.

– Aztán a lövöldözés abbamaradt. Ezután két órára elbújtak egy gyümölcsösben, majd az ablakon át bemásztak egy újabb házba.

– Addig lőttünk, amíg csönd nem lett.

– Amikor átvizsgáltuk a házat, kisgyerekeket hallottunk a pánikszobából. Beléltünk abba a szobába.

Abu Rusha elmondja, addig tüzeltek, amíg csönd nem lett.

– Csönd lett? – kérdezi a kihallgatótiszt. – Ez mit jelent?

– Hogy meghaltak.

Nem sokkal később, egy újabb tűzpárbaj után Abu Rusha és társai megadták magukat az izraeli védelmi erőknek.

– A szüleim nem tudják, hogy Hamász-tag vagyok.

Abu Rusha beszámolója után elhangzik a kérdés:

– Az iszlám szerint szabad gyerekeket ölni?

– Nem – feleli a férfi.

– Mit mond erről Mohamed próféta?

– Hogy a gyerekek nem harcosok – mondja Abu Rusha.

Végül az utolsó kérdés:

– Apád és anyád büszke lenne arra, amit tettél?

– Nem tudják, hogy Hamász-tag vagyok. Ha apám meglátna, agyonlőne. Kinyírna.

– Miért?

– Azért, amit tettem.

(Maya Zanger-Nadis cikke, Jerusalem Post, 2023. 11. 01.)

Észak-Izraelben állomásozó katonákat látogatott meg a szadigurai rebbe

A zsidó egység rendkívül erőteljes kifejezéseként a szadigurai rebbe, a Jeruzsálemben élő Mordecháj Sálom Jozsef Friedman rabbi Észak-Izraelben állomásozó katonákat látogatott meg. A látogatás célja nem volt más, mint a héber szóval chizuknak nevezett meg-

erősítés. Az eseményről készült felvételeken látható a hagyományos chászid ruhában megjelent rebbe egyenruhába öltözött katonák gyűrűjében, amint együtt énekelik az Ani máámin kezdetű dalt, írja a zsidó.com. Ennek érdekessége, hogy ez Izrael Állam „második nemzeti himnusza”, az a dal, melyet a Hátikvá, a hivatalos himnusz után minden állami vallásos rendezvényen elénekelnek.

A dal szövege a Rámbám által megfogalmazott

Szentföldi gyerekek együtt imádkoztak a békéért Jeruzsálemben

Francesco Patton szentföldi ferences kustos a Vatikáni Rádióhoz nyilatkozott, Ferenc pápa november 5-i békefelhívásaihoz csatlakozva. Jeruzsálemben izraeli és palesztin gyerekek: zsidók, keresztények és muszlimok együtt imádkoztak a békéért.

A Szentatyá a vasárnapi Úrangyala elimádkozása után erőteljes hangon ismét a háború azonnali beszüntetését kérte.

Tegeyének meg mindent azért, hogy elkerüljük a konfliktus kiszélesedését – a pápa szavait a Vatikáni Rádió olasz nyelvű élő adásában hallgatta, majd kommentálta Francesco Patton szentföldi ferences kustos. Kifejezte: reméli, hogy Ferenc pápa ismételt felhívásai megérintik a világ hatalmasainak lelkiismeretét.

„A pápa szavai eszembe juttatták a szombat esti eseményt itt, Jeruzsálemben, melyen a gyermekek a békéért imádkoztak. Együtt, izraeliek és palesztinok, keresztények és muszlimok – mondta a szentföldi ferences kustos. – Nagyon megérintett egy öt éves kislány, aki aggódva imádkozott az édesapjáért. Ez a félelem nemcsak a gyerekkorára, hanem valószínűleg az egész életére kihat majd.

A kicsik által tanúsított empátia valószínűleg meghaladja a felnőttekét: a gyerekeknek sikerült felismerniük, hogy a szenvedés mindenkit érint.

Jeruzsálemben továbbra is szürreális a hangulat, tapintható a félelem; a gyűlölet és a harag érzése keveredik a tehetetlenséggel és a fájdalommal. Ez pedig még erősebben rávilágít arra, hogy szükség van az imáinkra és a békés megoldásokra, melyek által megóvhatjuk a civil lakosságot, különösen a gyermekeket.”

A szentföldi ferences kustos emlékeztetett az október 7-i támadásra: szörnyű mézárást követtek el az izraeli civilek ellen, akik a Gázai szoros körül éltek. Több ezer ember meghalt, 250 személyt elraboltak. A Gázai övezetben már közel tízezer a halottak száma, az áldozatok mintegy fele gyermek. Ez a tragédia föl kellene rázza minden ember lelkiismeretét, a világ hatalmasaiét is, azon férfiak és nők lelkiismeretét, aki erőteljes befolyással lehetnek az azonnali és a jövőbeli döntésekre.

Hogyan élnek meg az idősebb emberek az egy hónapja tartó háború drámáját? „Ők elsősorban gyermekeikért és unokáikért aggódnak; nem a saját jövőjükre, hanem szereteteik jövőjére gondolnak – mondta el a Vatikáni Rádióhoz Patton atya. – Ezt tapasztaltam nemcsak Gázában, hanem itt, Izraelben

Fotó: Vatican News Facebook-oldala

is. Sok idős ember nem lát jövőt gyermekei és unokái számára, ezért arra biztatják őket, hogy hagyják el az országot és másutt kezdjenek új életet. Ez tovább súlyosbítja a tragédiát a keresztény közösség számára, mert azt jelenti, hogy csökken a közel-keleti keresztények száma.”

A legutóbbi információk a Gázában élő kis közösséggel kapcsolatban robbantásokról szóltak, melyek egy templom és egy szerzetes nővérek által működtetett iskola közelében csapódtak be.

Egy másik hír szerint gázai gyerekek – csatlakozva Ferenc pápa gyerekekkel való találkozáshoz, amelyet a Vatikánban tartottak – videót küldtek a Szentatyának, „amelyben megköszönik neki mindazt, amit tesz. Imádkoznak a papáért, és a bombázások ellenére megmutatják a keresztény remény arcát.”

(Forrás: Vatikáni Rádió)

Magyar Kurír

Danzig rabbi és a párizsi tolvaj

Dr. Danzig Smuel (Samu) rabbi, Danzig Markus és Kirz Hani fia a szlovákiai Vágvecsén született 1873-ban. Frankfurtban a rabbiszeminárium növendéke volt, elvégezte a helyi egyetem bölcsészeti fakultásának pszichológia szakát, majd „a pszichológia doktora” fokozatot nyert. 1906-tól a máramarosszigeti Wijnitzer Kloise szefárd zsinagóga rabbija. 1919 után megjelentette *Az erkölcs három genealógiája Agadat Izraelben* című művét. A Román Akadémia tagja, a román királyi lovagrend tulajdonosa lett. Közösségével együtt 1944. május 16-án a birkenau haláltábor gázkamrájában mártírhalált halt. A következő történet róla szól, és csodálatos személyiségének állít emléket.

1913-ban Máramarosszigetről váratlanul, egyik napról a másikra eltűnt Jákob Zigler, aki saját bevallása szerint szülővárosában „szezonális” aktivitást folytatott: nyáron hóhártyó, télen naplopó volt. Suttogták róla, hogy Párizsba tette át „székhelyét”. Mi történt, mi nem, öt év múlva megkérdőjelezhetetlen úriemberként, keménykalapban, frakkban visszatért a városba. Ezzel nem is lett volna semmi probléma, csak hogy sábeszkor fiákeren végighajtatott a korszón, közben kubai szivarjából füstkarikákat eregetett Isten szent ége felé! Na, csak ennyi kellett! Jákob a zsidók szemében – ahogy mondják – leírta magát, mindenki egyszerűen: „sajjec”-nek nevezte. De akkoriban egy zsidónak „se kint, se bent” nem lehetett élni Szigeten. Fogta magát Jákob Zigler, ment Danzig Samu rabbihoz. Volt „szánom-bánom”, meg „soha többet”... tény, hogy a rabbi sem nem fogadott volna nagy tételben életére, ha beteszi lábát egy zsinagógába. Jákob Zigler erre felajánlott egy tetemes összeget a zsinagóga részére, ami – ugye – megtette hatását, és szép csendben, alapos felügyelet mellett visszafogadták... Mit tett a mi reb Jákobunk? Meghívta Danzig rabbi közösségének minden tagját egy micve-lakomára. Erre az előljáró „bálboszok” összejöttek a rabbinál a „sajléval” (kérdéssel): Mi legyen Reb Ziglerrel? Mégsem lehet „csak úgy” leülni és enni egy – volt – „sajjec” asztalánál. Aki megszegi a szombatot, az – Isten mentsen – tréflit is ehét ugyebár...

Erre Danzig rabbi magához rendelte Jákob Zigler. Bezárkóztak a szobába, és a rabbi faggatni kezdte: Jákob barátom! Kérdezek én tőled valamit, de meg kell ígérem, hogy az igazat mondom! Árukl el nekem, hogy szerezted vagyonodat Párizsban? Jákob erre – mint aki már várta a kérdést – ezt válaszolta: Rebbelében! Nézzé... én bevallom: nappal alkalmi tolvaj voltam, éjjel meg minősített rabló! Danzig rabbi szeme megrebbent, nagyot nyelt, és tovább faggatta: És mondd, mi volt, ha szombaton akadt valami lopni-rabolni való? Milyen kérdés – csodálkozott Jákob –, akkor, kérem alássan, szombaton lop-tam és raboltam. Jó, jó, de hogy bemehessél a házba, fel kellett törni a zárat... Úgy is volt, ahogy mondd: simán feltörtem, nem volt probléma... És mondd – folytatta a rabbi –, a házban hogy láss, lámpát kellett gyújtani... Nu! Akkor gyújtottam! Volt, hogy nem zsidóhoz is betörtél? Naná, nem válogattam zsidó és nem zsidó között! A rabbi tovább kérdezett: És mondd, mit tettél, ha csak tréflit hús volt elvinnivaló a házban! Erre Jákob: Akkor azt vittem el! A rabbi megszeppent: Mondd, és mit csináltál a hússal? Mit csináltam, mit csináltam... Hát eladtam – volt a válasz! A rabbi folytatta: Miért nem etted meg te magad? Mit nem kérdez, rabbi! – kapta fel a vizet a tolvaj! Hogy képzeli? Tréflit enni? Mire a rabbi: Na igen, de szombaton zárt törni, tüzet gyújtani... igen? Tréflit enni nem? Az Isten áldja meg magát, Danzig rabbi – válaszolta sértődötten –, hogy lehet egy lapon emlegetni ezeket? Szombaton zárt törni, lopni... az kérem... abban volt a pénz, a megélhetésem! Tudja! A parnosze (megélhetés), az parnosze! De tréflit enni... Isten őrizzen meg tőle! Tán már maga is „sajjec”-nek tart?

Danzig rabbi elbocsátotta az embert, és hívatta a küldöttséget: Barátaim! Kérlek benneteket: ne kiáltatok azonnal tolvajt, ha nem tudtok valamit! Türelem, barátaim! Majd kiderül, ha kiderül! De most az én felelősségemre nyugodtan mehettek ennek az embernek lakomájára. Pillanat... nem is úgy! Közösen megyünk Zigler Jákobhoz micve-lakomát enni! Majd hozzátette: Áldott vagy Te, Örök Istenünk, Világ ura, aki értelmet adott a kakasnak, hogy meg tudja különböztetni a nappalt az éjjeltől.

Legyen áldás Smuel Danzig rabbi emlékének!

Szerdóc J. Ervin főrabbi

Jótekonysági koncert Nyíregyházán

Megtelt az evangélikus templom

Jótekonysági koncertet szerveztek az Izrael elleni terrortámadás áldozataiért Nyíregyházán. A támogatói jegyek megvásárlásával az áldozatok családjainak és az árván maradt gyerekeknek lehetett segíteni.

A koncert bevételein túl egy helyi vállalkozó nagyobb összeggel is segítette a Nyíregyházi Zsidó Hitközség programját.

A rendezvényt támogatta az önkormányzat is, a helyszínt a Nyíregyházi Evangélikus Egyházközség biztosította. A templom teljesen megtelt vasárnap kora este. A fel-lépők között szerepelt Malek Andrea, Oláh Gergő, Jáger András, Nógrádi Gergely és Tészer Nelli.

„A zsidó hitközség kezdeményezésére vagyunk most itt együtt, az evangélikus egyház jóvoltából. Aki most ide belépett, az jótekonysági jegyeket vásárolhatott mindazok számára, akik most nagyon nehéz helyzetben vannak Izrael Államban. A mai világban az újabb háború nem hiányzott a világ közösségének. Itt, Nyíregyházán – mivel elég sokan eljöttek – úgy néz ki, számos jó szándékú emberben fogalmazódott meg, hogy segít a gyerekeknek, segít az árván maradtoknak, segít azoknak, akik valamilyen sérülést szenvedtek, és itt, Nyíregyházán is összefogott a közösség azért, hogy legalább így kifejezze szolidaritását a bajban lévőkkel” – nyilatkozta dr. Ulrich Attila alpolgármester.

A hegyi zsidókról

Írnék valamit, de egy felsőbb téma mindig közbeszól. Milyen jó lenne írni zsidó sikerekről a világban, de jelenleg minden eltörpül. Az összes téma lényegtelen. Egyvalami számít, a túsok élete. Na de írni én aktuális dolgokról is, mint például a Budapest 150 kapcsán az itteni zsidóság-ról, azonban most ez sem izgalmas. Pedig milyen jó lenne arról írni, hogyan virágoztatták fel a zsidók a fővárosban a kultúrát, a kereskedelmet, mert afelől semmi kétség, hogy ezt tették. Aztán jön egy hír, miszerint egy Tel-Avivból Mahacskalába érkező járat utasait meg akarják támadni a reptéren, és eszembe jut, milyen jó is lenne bemutatni Dagesztán zsidóságának történetét.

A hegyi zsidók története

Dagesztán az Oroszországi Föderáció tagköztársasága, területét (50 ezer négyzetkilométer) és népességét (valamivel több mint 3 millió fő) tekintve az Észak-Kaukázus legnagyobb köztársasága. A Kaukázust az Orosz Birodalom a 18. században kezdte el meghódítani. Az északi része az Orosz Szovjet Köztársasághoz került, míg a déli részét az Azerbajdzsáni Szovjet Köztársaság (amelynek lakosai túlnyomórészt azeri törökök), Grúzia és Örményország között osztották fel. Bizonytalan, hogy a zsidók mikor érkeztek először a területre. A kaukázusi zsidó és nem zsidó hagyományok, valamint Örményország és Grúzia ókori történelmi irodalma is azt állítja, hogy az ottani zsidók a száműzött tíz törzsből származtak. Talmudi források szerint a kaukázusi letelepedés a második Szentély idejére és annak lerombolása (i. sz. 70) utánra tehető.

A 8. századi muszlim hódítás következtében a Kaukázusban sok zsidó kénytelen volt átérni az iszlámra. A Kaukázus északi részét magában foglaló kazár állam már azelőtt menedékként szolgált a keresztények és muszlimok által üldözött zsidók számára, hogy uralkodói áttértek a judaizmusra. A kazár királyság 10. századi hanyatlásával a zsidók helyzete is romlott.

Maguk a kaukázusi zsidók nem őrizték feljegyzést történelmükről az oroszok érkezése előtt. A 18. században a Kaukázuson átutazó európaiak beszámoltak a muszlim és keresztény uralom területén élő zsidók nehéz helyzetéről. Különadót kellett fizetniük; különösen a muszlim régiókban róttak rájuk megterhelő és megalázó közterheket. Sok helyen az uralkodó jobbágynak számítottak. Az orosz hódítás kezdetével felerosódott a muszlim fanatizmus. A zsidók különösen sokat szenvedtek a muridoktól, egy gyorsan terjedő muszlim szektától, akik az Oroszországgal vívott háborút dzsihadnak (szent háborúnak) tekintették azzal a céllal, hogy az összes kaukázusit egyesítsék az iszlámban.

Következésképpen nagyszámú zsidó menekült az oroszok által meghódított vidékekre vagy városokba, miközben sok zsidó falut elhagyta, vagy lakói áttértek az iszlám hitre.

A 19. század első felében Oroszország fokozatosan meghódította a térséget, és a mélyen zsidóellenes I. Miklós cár uralkodása (1825–1855) alatt felmerült a kérdés, milyen jogokat biztosítsanak az orosz törvények az ott élő zsidóknak. A központi kormányzat ki akarta utasítani a kaukázusi zsidókat; rendeletet hoztak tehát erről, amit elküldtek a helyi hatóságoknak. Azonban a több mint 12 ezres zsidóság generációk óta ott élt a területen, és beépült a térség életébe. Többségük földműves vagy iparos volt, néhányuk jobbágy, és a helyi földesurak nem szívesen mondtak volna le a felettük gyakorolt jogaikról. 1837-ben ezért törvénybe iktatták, hogy a helyi születésű zsidóknak joguk van a Kaukázus határain belül lakni – Oroszország más részein viszont nem. Ezzel egy időben kitiltották a Kaukázusból

azokat az orosz zsidókat, akiket a helyi zsidók askenázikként ismertek.

A zsidó vállalkozók fontos szerepet játszottak Baku régió kőolajmezőinek fejlesztésében. A 19. század második felében kapcsolatok alakultak ki a hegyi zsidók és a grúz zsidók, valamint az Oroszország más területein élő zsidók között.

Néhány kaukázusi zsidó litván jesivában tanult, majd visszatért, hogy rabbiként szolgáljon a közösségében. A cionizmus hamarosan fontos szerepet kapott a helybéli zsidók, valamint az ottani orosz zsidók életében.

A Kaukázusban élő zsidók száma 1897-ben 56.773 volt (a régió teljes lakosságának 0,5%-a), akik közül 7038 a hegyvidéki zsidósághoz, 6034 a grúz közösséghez tartozott (ez nyilvánvalóan elmarad a valós számuktól), 43.390 fő pedig askenázi zsidó volt.

Az askenázi zsidók 93%-a a jiddist vallotta anyanyelvének. Az 1917-es forradalom és polgárháború (1918–21) idején a kaukázusi zsidók együtt szenvedtek a régió többi lakosával. A hegyvidéki zsidók közül sokan kénytelenek voltak elhagyni falvaikat. Ebben az időszakban a Kaukázus tranzitútként szolgált azok számára, akik elsőként vándoroltak ki Oroszországból Erec Jiszráélbe.

A Kaukázus feletti szovjet uralom 1920–21-es megszületését követően a helybéli zsidók helyzete hasonló lett az oroszországi zsidókéhoz; a kormány azonban kénytelen volt figyelembe venni e határvidék sajátos jellegét, és igyekezett elkerülni az ott élők nemzeti-vallási érzelmeinek megsértését – ebből a politikából a zsidóság is profitált. Így a helyi zsidók megőrizték patriarchális társadalmukat, erős családi kötelékeiket és mély kötődésüket a nemzeti és vallási hagyományokhoz. A második világháború alatt a németek csak a Kaukázus északi végét érték el, így a holokausztban megsemmisült zsidó közösségek száma viszonylag csekély volt. Ezekben az években a ka-

ukázusi városok sok nyugat-oroszországi zsidó számára szolgáltak menedékkül.

1959-ben 125.000 zsidót (ami a teljes lakosság körülbelül 1%-a) tartottak nyilván a Kaukázusban (beleértve az Azerbajdzsáni, a Grúz és az Örmény Köztársaságot, valamint Dagesztán, Kabard- és Balkárföld, Észak-Oszétia és Csecsenföld autonóm köztársaságokat). Ebből körülbelül 35.000-en a grúz, több mint 25.000-en pedig a hegyvidéki zsidók közösségéhez tartoztak, míg a többiek többsége orosz származású volt. A két legnagyobb zsidó központ Baku (26.623 zsidó lakos) és Tbiliszi (17.311) volt.

A Kaukázusból származó későbbi információkból az derül ki, hogy a grúz és a hegyvidéki zsidókat a mély zsidó nemzeti érzés, a patriarchális családi keretek közötti vallásgyakorlás és az Izrael földje utáni sóvárgás jellemezte, továbbá voltak zsinagógáik és rabbijak (tanítóik).

Amikor az 1960-as években a moszkvai zsinagógában jesivát alapítottak, diákjainak többsége Grúziából érkezett.

Az 1980-as évek végétől kezdődő tömeges kivándorlás Izraelbe és Nyugatra jelentősen csökkentette a zsidó lakosság számát, amelyet a 21. század első éveiben 7500-ra becsültek Azerbajdzsánban, 4700-ra Grúziában, 500-1000-re az Örmény Köztársaságban, és alig 3000-re az Orosz Föderáció észak-kaukázusi köztársaságaiban.

Dagesztánban a judaizmust főleg a hegyvidéki zsidók gyakorolják. A 2002-es népszámláláskor az államban 3400 zsidó élt, közülük 430 Mahacskalában. A 2000-es évek elején három dagesztáni településen, Mahacskalában, Derbentben és Bujnakszkban zsinagógába, Haszavjurtban pedig imaházba jártak a hívek.

(Felhasznált forrás:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-caucasus>)

Miklós Dóri

Vác is szolidáris Izraellel

A 160 éves zsinagóga ódon falai régen nem láthattak ennyi embert: a szűk Eötvös utcában szinte hömpölygött a tömeg a felújított épület felé.

„Mi történik itt?” – kérdeztem Turai Jánostól, a hitközség elnökétől. „Semmi különös, csak meghirdettük, hogy akik egyetértenek az Izrael ért orv támadás során meggyilkolt áldozatok emlékére rendezett megemlékezésünkkel, azokat pénteken 18 órára várjuk a zsinagógában. Maguk sem gondoltuk, hogy ez a viszonylag monumentális épület esetleg kicsinek fog bizonyulni egy ilyen tömeg befogadására. Másrészt jóleső érzés látni és hallani, hogy ilyen sokan egyformán gondolkodunk” – mondta az elnök.

Pontosan este hat órakor kigyulladtak a templom lámpái, szinte betódult a tömeg – majd egy pillanat alatt csend lett.

Turai János üdvözölte a megjelenteket, megköszönve, hogy ilyen nagy létszámban eljöttek, sokan a gyermekeikkel. Szólt arról, hogy a 21. század eddigi legkegyetlenebb, leggonoszabb gyilkos támadása érte Izrael civil lakosságát, az emberi mivoltukból kivetkezett terroristák válogatás nélkül öltek meg öregeket, fiatalokat, csecsemőket, és többeket félholtra kínozva, túszként vittek el magukkal.

Surjányi Lehel, aki a váci és a miskolci Hit Gyülekezetének ifjúsági tagozata nevében szólalt fel, ismertette a zsidóság több mint kétezer éves, a Bibliából ismert örök jogát a Szentföldhöz, a Templom-hegyhez és Jeruzsálemhez.

Selmeci György, a Váci Közéleti Egyesület elnöke elítélte az arc nélküli terrorizmust és annak támogatóit. Felolvasta egyesületüknek a nagyhatalmak és az Európai Unió vezetőihez intézett kiáltványát. Hangsúlyozta, hogy a palesztin népnek küldött források döntő része terroristák, bombagyártók kezébe kerül.

A megemlékezésen ezek után megszerkesztették és felolvasták az alábbi távirati szöveget, melyet azonnal el is juttattak Izrael Állam nagykövetének, Jákob Hádász-Handelszmannnak.

Excellenciás Nagykövet Úr!

Megrendülve értesültünk arról, hogy Hamász-terroristák orvul megtámadták Izrael Államát. Válogatás nélkül gyilkolták a lakosságot, öregeket, fiatalokat, férfiakat, nőket és csecsemőket. Brutálisan megkínzott, félholtra vert embereket túszként vittek el magukkal. Mi, Vác és a Dunakanyar zsidósága, Izrael itt élő barátaival nagygyűlésen tiltakozunk a terroristák emberiesség ellen elkövetett bűncselekményei miatt. Reményünket fejezzük ki, hogy a bűnösök minél előbb elnyerik méltó büntetésüket. Izrael és ottani testvérvárosunk, Givatájim lakóit is együttérzésünkről és szolidaritásunkról biztosítjuk.

Sálom! A jelenlévők nevében: Turai János, a Váci Zsidó Hitközség elnöke, Surjányi Lehel a keresztény fiatalok nevében, Selmeci György a civilek nevében.

Nem sokáig váratott magára a válasz:

Kedves Barátaink! Együttérző szolidaritásukat hálásan köszönjük. Izrael Nagykövetsége

A rendezvény befejezésekor a résztvevők több tucat méceszt gyújtottak. A zsinagóga épülete körüli sok kis fény pislogása jelezte, hogy itt valami fontos dolog történhetett.

Schnábel János

Olasz felmérés a zsidóellenes előítéletekről a Hamász indította háború nyomán

Milyen gyakran érzel előítéletet mások részéről azért, mert zsidó vagy? – többek között ez a kérdés szerepel abban a felmérésben, amelyet a római kormány kezdeményezett a zsidó közösség fiataljai körében.

A konzultáció tizenkét kérdésből áll, és a zsidó fiatalok lelkiállapotát kívánja felmérni a Hamász terrorista szervezet október 7-i izraeli támadását, valamint Izrael arra adott katonai választ követően.

A felmérést Giuseppe Pecoraro prefektus állította össze, akit januárban a jobboldali kormány az antiszemitizmus elleni küzdelem nemzeti felelősének nevezett ki. A kérdéseket a zsidó közösségek fiataljait tömörítő uniónak (UGEI) továbbították. A válaszokat a 35 év alattiakat várják.

Megkérdezik tőlük, miként értékelik a palesztinbarát tüntetések hatását a közbiztonságra, valamint a zsidó helyszínek biztonságára. Megváltoztatták-e mindennapi szokásaikat, mert úgy érezték, arra van szükség személyes biztonságuk érdekében? Éreznek-e előítéletet vallásuk miatt, és milyen, az Izrael-ellenességhez is köthető diszkrimináció érte őket?

Az utolsó pontban arra kérték a fiatalokat, írják le, mi jellemzi lelkiállapotukat október 7. óta.

Giuseppe Pecoraro úgy nyilatkozott, erősödő antiszemitizmus figyelhető meg, amely gyakran tudatlanságból is származik.

Rómában az ókortól létező zsidó negyed épületeinek falaira Dávidcsillagokat és horogkeresztet festettek fel, pontosan ott, ahol nemrég

„Taposd el a zsidót” – korábbi antiszemita firkálmány valahol Olaszországban

megemlékeztek az 1943 októberében a római gettóból deportált zsidókról. Korábban szintén Róma utcáin a koncentrációs táborokban meghalt zsidók emlékét őrző botlatokeveket rongálták meg.

A Sapienza római tudományegyetem egyik karának épületét palesztinbarát egyetemisták foglalták el,

akik október 7. óta minden hétfőn utcára vonulnak Izrael ellen.

Olaszországban kevesebb mint harmincezerre teszik a zsidó közösségek tagjainak számát, felük a fővárosban él.

A muzulmánok száma megközelíti a hárommilliót a kevesebb mint hatvanmillió olaszországi. (MTI)

Mazsihisz Házi Segítségnyújtó Szolgálat

A Mazsihisz Házi Segítségnyújtó Szolgálatának célcsoportjába elsődlegesen azok a másodgenerációs, zsidó közösséghez kötődő emberek tartoznak, akiknek a házi segítségnyújtás keretében saját otthonukban, lakókörnyezetükben biztosítjuk az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást. Küldetésünk,

hogy olyan aktív támogatást kaphassanak mindennapi életükhöz, amely lehetővé teszi, hogy minél tovább maradhassanak biztonságot nyújtó, saját környezetükben.

A szolgáltatás igényelhető:

Mazsihisz Házi Segítségnyújtó Szolgálat

E-mail: hazisegitsegnyujtas@mazsihisz.hu

Telefon: +36-30-342-9172, +36-1-413-5500/268-as mellék

1075 Budapest, Síp utca 12.

Milyen szolgáltatásokat biztosítunk?

A házi segítségnyújtásban magasan képzett munkatársaink feladatuk ellátása során segítséget nyújtanak ahhoz, hogy az ellátást igénybe vevő fizikai, mentális, szociális szükségletei saját környezetében, az életkorának, élethelyzetének és egészségi állapotának megfelelően, a meglévő képességeinek fenntartásával biztosított legyen.

díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Gyűjtő venne saját részére bélyeggyűjteményt, postai képes levelezőlapot. 06-20-522-5690, 06-1-3228-439.

Középkorú, megbízható hölgy eltartási vagy életjáradéki szerződést kötne idős hölgygel, úrral. 06-30-621-3857.

Tevan interaktív vándorkiállítás a Herman Lipót Klubban

A Herman Lipót Klubban megnyílt kiállítást a Tevan Alapítvány elnöke mutatta be.

2008 óta ötven magyar és két határon kívüli helyszínen tekinthették meg a látogatók a Tevan Interaktív Vándorkiállítást, amely a Tevan Nyomda kulturális örökségén túl a náciizmus áldozatainak kíván emlé-

ket állítani egy közép-európai történelmi metszeten keresztül.

Tevan Adolf 1903-ban Békéscsaban alapította meg a nemzetközi hírnévű Tevan Nyomda és Kiadóvállalatot, amelyet fia, Tevan Andor korszerű üzemé fejlesztett. Az 1910-es években elindította a 83 kötetes Tevan Könyvtár Sorozatot, majd a Tevan Amatőr Sorozatot, amelyek igényes és szép kivitelezésű könyvekkel méltán lettek népszerűek. Emellett a nyomda saját lapot is kiadott, továbbá hét folyóiratot nyomtatott. A család Békéscsaba társadalmi és kulturális életében is aktívan részt vett; alapítója volt az Auróra Körnek, amely többek között Bartók Béla hangversenyének is helyet adott. A nyomdaipari tevékenységen túl a család tagjai több művészeti ágon is kiemelkedőt alkottak: Tevan Margit Munkácsy-díjas ötvösművész, Engel Tevan István grafikus, továbbá Kolozsvári Sándor és Zsigmond elismert képzőművész volt.

A kiállításról bővebben a Herman Klub Facebook-oldalán és a tevan-alapitvany.hu lapon lehet olvasni.

Izrael feltámadása és a chanukka

1. Két régebbi beszélgetésem, ím, mogyoróhéjban:

Tel-Aviv, tengerparti fagyaltzóban:

– Nem bírom ezeket a vallásosokat, eltatartják magukat, de az országot el sem ismerik.

– De hát 3-4 generációval ezelőtt a szépapád ugyanígy nézett ki és ugyanilyen vallásos volt!

*

Kóser vendéglőben egy nagyon vallásos rokonommal, kilátás az utcára, vidám, cseverésző, hanyagul öltözött fiatalokkal, ifjú katonákkal.

– Nem bírom ezeket, ezeknek semmi nem szent!

– De ha ők nem lennének, ki védene meg téged és mitől lenne ez az ország ilyen élhető? Te nyugodtan élheted a szent életedet, amit részben nekik köszönhetsz. Te is Izrael állampolgára vagy, a zsidó néphez tartozol.

2. Az örök kérdés: **nép vagyunk vagy vallás vagyunk?** Ez is, az is. A zsidó vallás a zsidó nép vallása, de hát akkor mindkettőjüknek el kéne fogadni egymást.

És mi van a diaszpórában? Mi a mi identitásunk? Különböző, és a történelmi viharokban is egy-egy embernél változó. Ki magyar zsidó, ki izraelita, ki zsidó magyar – és a jó ég tudja, hogy mi még.

Egy biztos belátható, hogy zsidóságot erősíti és fenntartja Izrael léte, és fenntartja a zsidóságot a hagyomány megőrzése. És igaz az is, hogy Izrael erősíti a diaszpóra zsidósága.

3. Az egész zsidóságot számunkra viszont **létfontosságú a hagyomány megőrzése és mindig az adott kor kihívásainak való megfelelés,** a mindenkori történések beépítése a hagyományaink közé. Hogy ez mennyire így van, arra a Tóránkban megtaláljuk a feleletet: „**Ha a jövőben ünneped támad, fűjjad meg az ezüstharsonádat!**” Bizonyíték erre **CHANUKKA** is mint tórai ünnep. **A múltból tanulni kell, a jelenben élni kell, és a jövőért dolgozni kell!**

De a jelenből is kell és lehet tanulni. Ha véget ér a háború, fűjjük meg a képzeletbeli ezüstharsonánkat és énekeljük a Szabadulásunk sziklavaráját, a **Moajz curt!**

Lefkovic Péter

Chanukkára, a csodák ünnepére, hátha csoda történik

Programajánlat

December

Spinoza Színház

(1074 Budapest, Dob u. 15.)

December 5. (kedd) 19 óra: Albina, a nő a Nobel-díj mögött – monodráma

December 6. (szerda) 19 óra: Herzl – kávéházi dráma

December 9. (szombat) 19 óra: Kékszakkú herceg vára – dráma

December 10. (vasárnap) 19 óra: Ki volt Lakner bácsi? – színmű

December 17. (vasárnap) 19 óra: PopperA – zenés játék

Generációk Klubja

(1067 Bp., Hunyadi tér 3., félemelet)

A programok 15 órakor kezdődnek.

December 4.: Deák Gábor lesz a vendégünk.

December 11.: Spánn Gábor látogat el hozzánk. Előadásának címe: Könyv és mosoly.

December 18.: Szunyogh Szabolcs előadását hallhatjuk.

Gyógyszer- és MR-támogatás igénylése

Az alábbiakhoz igényelhetnek támogatást szociálisan rászoruló betegek:

1. Az újonnan szükségessé vált, az átlagosnál sokkal drágább gyógyszer beszerzése, egyhavi adagot figyelembe véve. Ez a támogatás alkalmankénti, tehát nem folyamatosan értendő. Az egyszeri gyógyszerbeszerzésre adható támogatás felső határa 60.000 Ft.

2. Magánorvosi MR-vizsgálat elvégzése, ha állami intézmény csak túl késői időpontra tudja azt vállalni. Az egyszeri magánorvosi MR-vizsgálatra adható támogatás felső határa 80.000 Ft.

Támogatásunk nem tartozik a hitközséghez, hanem egy magyar holokauszt-túlélő magánjellelű kezdeményezése.

Részletesebb, az igénylés módjára is kiterjedő tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Továbbra is várjuk a szociálisan rászorulóknak jelentkezéseit.

NAPTÁR

December 8., péntek	Kiszlév 25.	Chanukka 1. Gyertyagyújtás: 3.34 (az első gyertyát csütörtökön gyújtják.)
December 9., szombat	Kiszlév 26.	Újholdhirdetés Szombat kimenetele: 4.45
December 13., szerda	Tévész 1.	Újhold
December 15., péntek	Tévész 3.	Gyertyagyújtás: 3.35
December 16., szombat	Tévész 4.	Szombat kimenetele: 4.46

APRÓHIRDETÉS

Műfogsorrögzítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdentel.hu és www.mini-implantatum.hu

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek

Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: +36-1-413-5537,

+36-1-322-2829

E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

PrimeRate Kft.

ISSN 0133-1353

Kántorkoncert Újpesten

A vétek pusztulásáért kell imádkoznunk

Mint arról korábban beszámoltunk: az újpesti zsinagógában adománygyűjtő koncertet rendeztek Szerdóc Ervin újpesti főrabbi és Székelyhidi Hajnalka, az OR-ZSE tanára kezdeményezésére. Az összegyűlt pénzt az október 7-én terroristák által Izraelben elkövetett mézárás áldozatainak azonosítására fordítják. A rendezvényről most részletesebb tudósítást közlünk Villányi András fotójával.

A pusztán néhány hét alatt megszervezett újpesti kántorkoncert célja rendkívül nemes, mégis végtelenül leűjtő: a WIZO adományával kiegészült, összesen 561.400 forintot a palesztin terroristák által október 7-én elkövetett dél-izraeli mézárás áldozatainak azonosítására fogják fordítani. Amint azt Szerdóc Ervin újpesti főrabbi kiemelte: a zsidóságban kiemelt jelentőséggel bír a vallási előírásoknak megfelelő végtségesség megadása, a *kever Jiszráél*-hez segítség. Ez a körülbelül 1400, hidegvérrel legyilkolt emberből több mint 500-nak a mai napig nem adatott meg, ugyanis a válogatott kegyetlenség miatt a holttestek azonosítása még a tapasztalt szakembereknek is embert próbáló feladat.

Az elmúlt évek során az őszi ünnepek előtt rendezték az újpesti kántorkoncerteket, amelyek mind a helyi zsidó közösség – ideértve a szomszédos szeretetotthon lakóit –, mind a környéken lakók számára kiemelkedő eseménnyé váltak. A mostani rendkívüli alkalommal már visszatérő vendégként jelent meg Varju László, Újpest országgyűlési képviselője, valamint Déri Tibor, a IV. kerület és Cserdiné

Németh Angéla, a szomszédos XV. kerület polgármestere.

A helyi önkormányzat az erkölcsi támogatás mellett évek óta döntő mértékben járul hozzá a hangversenyek költségeihez. Déri Tibor beszédében kiemelte, hogy a koncert révén összegyűlt adomány nemcsak nemes célt szolgál, hanem kimutatja, hogy mások szenvedései nem lehetnek közömbösek számunkra.

A hangverseny első zenei számát, az *Am Jiszráél cháj*-t az Ádám Mária vezette Goldmark Kórus adta elő. A mű visszafogott hangvétele ellenére határozottan jelezte, hogy Izrael népe minden megpróbáltatás ellenére él, ezért különösen jó választásnak találtam a kezdéshez. Ádám Mária karvezető évtizedek óta méltó módon viszi tovább édesapja, Ádám Emil (1905–1987) zenei örökségét azáltal, hogy a kórus rendszeresen képviseli a zsidó közösséget különféle kulturális rendezvényeken.

Őket követte Handó István, a Honvéd Férfikar tagja és Gál Ráchel fuvolista a *Jedid nefes* című, közismert szombati kabbalista dallal. Handó István szép orgánumát kiemelő éneklését Gál Ráchel rendkívül igényesen ellenpontozta hangszerén.

Király László kórusműve után Markovits Csaba, a Wiener Staatsoper énekkarának tagja lépett az emelvényre, aki kimondottan azért utazott Bécsből Újpesterre, hogy Maurice Ravel 1914-es, *Káddis* című szerzeményét előadja a koncerten. Énektudását már többször bizonyította, és kántori tanulmányai révén remélhetőleg a zsidó közösség kiemelten értékes tagja

lesz. Az est legtöbb fellépőjéhez hasonlóan őt is Neumark Zoltán kísérte zongorán, akinek tehetségét számtalan hangversenyen tapasztalhattuk már.

Raáb Gáboról Mana-Zucca (1885–1981) *Ráchém* című művét hallottuk. Ugyan a szerző élete külön cikket érdemelne, mégis Raáb Gábor kiváló hang adottságait és értő előadómódját szükséges itt méltatni. Tenorhangja kimunkált, a fénye mellett az ereje is átütő, ahogy a darabhoz is értő módon nyúlt, annak érzelmeit jó ízléssel tolmácsolta a közönségnek.

Rudas Dániel, a Dohány utcai zsinagóga kántora szintén tenor énekes, ő Samuel Gozinsky *Hábét misámajim* című művét választotta, amelyet szintén nagyon színvonalasan, a szöveg lényegét átérzve adott elő.

Három dalt hozott a Sabbathsong együttesből a Masa Tamás – Masa Anita házaspár, akiket Varga Tivadar kísért zongorán. A *Semá Jiszráél* című mű eredeti héber szövegét Joszi Giszpán írta, s egyszerűségének meghatározó szépsége sajnos szintén jól illeszkedett a koncertnek okot adó szörnyűségek által kiváltott fájdalomhoz. Emellett Szenes Hanna (1921–1944) *Harmónia* című versét és a Haggádából ismert, szintén időszzerű idézet, a *Vehi seámdá* Jonátán Rázél által készített zenei feldolgozást hallhattuk tőlük. A Sabbathsong együttes régóta ápolja Szenes Hanna művészeti örökségét, akit a magyar hatóságok – különféle kínzásokat követően – hidegvérrel végeztek ki 1944-ben.

A műsort önálló előadóként Dési Tamás zárta, aki Ubaldo Continuello (1941–2014) *Lo tédá milchámá* című dalát énekelte. Dési felnőttként, munkája mellett kezdett kántori tanulmá-

Am Jiszráél cháj a Goldmark Kórus előadásában

nyokba, így éneke bátorítást ad mindazoknak, akik vállalják a kihívást, hogy a közösségük életében nagyobb szerepet vállaljanak.

Tálmá Áljagon-Rose béke után vágyakozó szövege szintén kapcsolódott a Szerdóc főrabbi beszédében említett talmudi esethez (Berákhót 10). R' Méirnek sok szenvedést okoztak a környéken élő csavargók, ezért az Örökkévaló irgalmáért imádkozott, hogy ezek az emberek inkább haljanak meg, de további vétkeikkel ne veszítsék el részüket az eljövendő világban. Ekkor felesége, Berurjá a szombat délutánonként mondott zsoltárverset idézve kérte számon (Zsoltárok 104:35), hogy nem a vétekők, hanem a vétek pusztulásáért kell imádkoznunk, amiről napjainkban sem feledkezhetünk meg.

Az előadók értékelése mellett fontos már most a további fejlődési lehetőségekre is gondolni, hiszen a novemberi rendkívüli koncert olyan sorozatba illeszkedik, amely a magyarországi zsidó kántorhagyomány egyik legfőbb őrzője. Az újpesti zsinagógához hasonló, jó akusztikájú épületekben érdemes lenne olyan mikrofonokat és hangszórókat használni, amelyek egyfelől – szó szerint értve – teret

adnak az énekesek és kísérelők hangjának, másfelől jobban visszaadják azt a dinamikai tartományt, amelyet a művészek előadásukban alkalmaznak. Őszintén remélem, hogy akár a hitközség, akár egy adományozó révén a jövőben lehetőség nyílik majd a hangverseny színvonalán ezen a téren javítani.

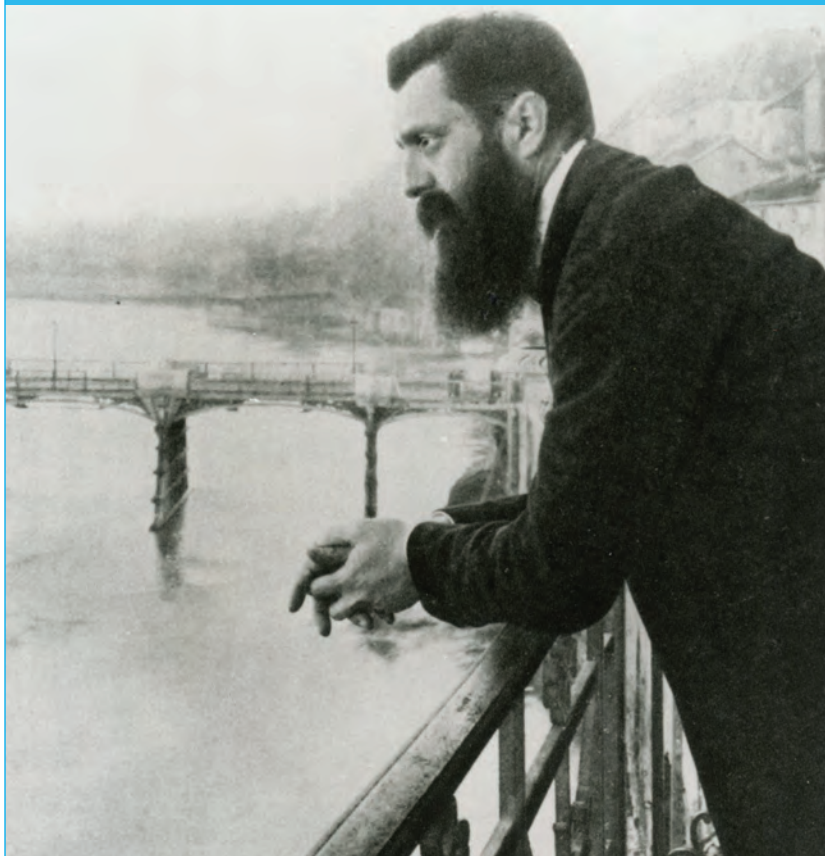
Azonban a koncert végkicsengése a mézárás borzalmi ellenére is derűs volt. Zárásul Ernest Goldnak (1921–1999) az *Exodus* című filmhez írt dala hangzott el, majd a közönség felállva csatlakozott a fellépőkhöz, hogy elénekelje a közismert *Osze sáalom bimromáv*-ot.

Nagy eredménynek tartom, hogy a magyarországi kántorok és zenésztársaik évről évre, sőt, ilyen rendkívüli alkalmakkor is ki tudnak állni színvonalas műsorral, amely népes közönség érdeklődésére számíthat még akkor is, ha emiatt egy hívős zsinagógában kell eltölteni másfél órát.

Teremtsem az Örökkévaló mihamarabb békét, szabadítsa ki a fogságba hurcoltakat, gyógyítsa meg a sérülteket és vigasztalja meg a gyászolókat, hogy ne ilyen alkalmakkor gyűljünk össze Újpesten.

VB

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

az Ön Öröksége is hozzájárulhat e célhoz.
Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

Akit a zene kárpótolt a gyerekkori borzalmak miatt

Korda György élete

Szinte mindig látom a szemén azt a soha el nem múló élni akarást. De olykor látok mást is, a mosoly mögött megbúvó szomorúságot. Mert az életútját nem mindig a rivaldafény világította meg.

Akadott olyan pillanat, soha el nem múló pillanat, amikor egy falból kilógó, csupasz villanykörte aprócska fénye látszott, miközben odakint dörögtek a fegyverek, s a háború pusztítása elől menekültek az emberek. Sokáig cipelte magában ezt a rémisztő titkot. Felkavaró volt, ahogy egyszer csak mesélni kezdett. Az arcán, ott és akkor, a mosoly, a vidámság helyét átvette a fájdalom. A kamera mutatta a szemét, s talán hihetetlen belső erő kellett ahhoz, hogy ne könnyecseppek jelenjenek meg a lencse fókuszában. Mesélt élete legnehezebb pillanatairól, a kiszolgáltatottságról, a megszégyenítésről, a félelemlről. Az emberiség bűneiről. Mert akkor, 1945 februárjában, egy Pozsonyi úti védett házban próbálták meg túlélni a túlélhetlent. Elbújni a világégés elől. De a valóság, a zord, szörnyű valóság ajtóstul rontott be oda.

Német katonák vezényszavai töltötték be a környezetet. A megszállók gyerekeket tereltek egybe, aprócska, csodálkozó szemű gyerekeket, akiket sikoltva szorított magához apa és anya, mindhiába. Úgy mesélte ezt, hogy a németek azt mondták, üdülni viszik a kicsiket. Hatéves volt ekkor, mindössze hatesztendő, és nem értett semmit a világból. Honnan is tudhatta volna, hogy azok a teherautók, telis-tele riadt gyerkőccel, valójában a víz felé indultak, a Duna-partra, a végítélet felé.

Halkan, zaklatottan folytatta a történetet az édesanyjáról, aki abban a védett házban, mielőtt megjelentek volna a németek, egy zsírosbödönt nyomott a kezébe, de előtte a jegygyűrűjét elrejtette a zsírban. Majd a szemébe nézett, megsimogatta a fejét, és azt mondta: „Add oda, fiam, valakinek, ha távol kerülünk egymástól. Add oda annak az embernek, aki segít neked, aki megment, aki élelmet ad, aki vigyáz rád.” S a rémtörténet folytatódott: „Párkba tereltek minket, én egy kislánnyal kézen fogva álltam, s mikor ránk került a sor, közvetlenül mellettem azt mondta a parancsnok, ennyi elég... És másnap már nem jöttek vissza értünk, mert menekülniük kellett. Addigra az oroszok felszabadították a várost, az utcát, a környéket, bennünket...” Évekig, évtizedekig cipelte magában mindezt. Ritkán mesélt erről, akkor is talán figyelemztetésként, hogy az élet szép, gyönyörű, varázslatos pillanatokkal teli, de olykor perceknek múlhat, hogy folytatódhat-e egyáltalán. Később egyre inkább felváltotta annak a fakó, csupasz körtének a pislogó fényét az igazi rivaldafény. És ehhez kellett a bátorsága, s mindenekelőtt a tehetsége.

Klein József és Faragó Margit gyermekeként a Dob utcában született, ott bent a sűrűben. Túlélte a zsidóüldözést, és a háború után a Kertész utcai iskolában tanult, majd vegyipari technikumba járt, s amikor a szülei elvál-

Fotó: Fortepan / Szalay Zoltán

tak, apai nagyszülők és nagynénik nevelték. Pontosan tudta, mit jelent a család, és mit jelent a múlt, az összetartozás. Valami hihetetlen csoda folytán több rokona is hazajött Auschwitzból. Több nagynénje is, akik soha, de soha nem meséltek arról, mit éltek át a haláltáborban. Csak a kezükön lévő tetovált szám mutatta, hogy a pokol lakói voltak.

Amikor az érettségi után felvételizett a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, azt szerette volna, hogy az élet törlészen valamit a fájdalomért. A harmadik rostáig jutott, de végül a Várkonyi Zoltán vezette vizsgabizottság eltanácsolta. Ám a rivaldafény utáni vágyát már nem lehetett elvenni. Még akkor sem, ha egy ideig a Budafoki úti Kábel- és Sodronykötélgárban dolgozott segédmunkásként. Onnan volt szép visszatérni a megkezdett útra. És 1958-ban tényleg a színpadon állt, ott, ahová mindig is vágyott. Nem sokkal később – már népszerű énekesként – elvette Kovács Ibolya operettprimadonnát, de csak rövid ideig alkottak igazi párt. És a hatvanas évek, a megdicsőülés időszak, valóban kárpótolták mindenért.

Folyamatosan szerepelt a televízió és a rádió különböző műsoraiban. Az olasz slágereket úgy énekelte, hogy a háziasszonyok szerelemre gyúltak. S amikor jöttek a táncdalfesztiválok, sikert sikerre halmozott. 1980-ban lánya született, ám nem sokkal később már élete párjával, szerelmével állt kéz a kézben valamelyik parkban, a Balatonparton, sőt, később a színpadon is. Balázs Klári énekesnő azóta is a másik fele. Végigénekelte a világot, hosszú időt töltöttek Észak-Amerikában és Ausztráliában, és képek voltak versenyt futni az idő múlásával. A mai napig koncerteznek, és fiatalok táncolnak, ugrálnak, énekelnek a bulijaikon. A Sport TV-n pedig úgy közvetít pókerpartikat, hogy még az is nézi, aki nem ismeri a lapokat.

Nyolcvanhárom esztendő. És nem fárad. Ha valahol mostanában elkezd a Reptér című örökbecsűt, együtt énekel vele mindenki. Ez bizony maga a halhatatlanság. Különösen egy olyan ember számára, akit néhány perc választott el a haláltól...

Újságmúzeum